Ազգ
AZG
armenian newspaper

Մարտ 11
1992
Չորեքշաբթի

Եռօրեայ թերթ
Բ տարի. թիւ 18 (110)
գինը 95 կ.

Երեւան 375010
Հանրապետութեան 47

դասիչ 69149

հեռ. 581841, ֆաքս 562941, տելեքս 243266 SULA SU

Հայաստանի օգնությունը փակված Մերսինի նավահանգստում

Մեզ հասած լուրերի համաձայն, Հայաստան ուղարկվելիք ամերիկյան օգնությունը՝ 6000 տոննա կաթի փոշի եւ ձավար, արդեն 5 օր է, ինչ գտնվում է Թուրքիայի Մերսին նավահանգստում: Թուրքական իշխանությունները եւ մասնավոր տնօրինությունը օգնության տեղափոխման հապաղումը պատճառաբանում են նրանով, թե իրենք ստիպված են, ինչպես միշտ, մանրազնին ստուգել իրենց տարածքով անցնող բեռները:

Եթե հիշենք վերջին շաբաթվա ընթացքում ղարաբաղյան կոնֆլիկտի սրման պատճառով թուրքական մամուլի եւ հասարակայնության տրամադրության փոփոխությունները, Օզալի սուր հայտարարությունները, ապա ավելի լավ կըմբռնենք թուրքական իշխանությունների՝ իրենց պարտավորությունների հանդեպ ունեցած «պատասխանատվությունը»: ■

Կռիվներ փոփոխական հաջողությամբ

Ինչպես «Ի-Ֆ»-ին հաղորդեցին Շուշիի եւ Աղդամի ներքին գործերի բաժիններում, մարտի 10-ի առավոտյան հայկական կողմը ուժգին հրթիռակոծման է ենթարկել Աղդամը եւ Աղդամի շրջանի Պապրավենդ եւ Սրխավենդ գյուղերը:

Մի քանի ժամ դրանից առաջ, գիշերը հայկական կազմավորումները զրահատեխնիկայի աջակցությամբ, այդ թվում՝ 7 զրահամեքենայի եւ 4 տանկի, հարձակում են գործել Աղդամի վրա: Հարձակման ընթացքում 2 հրթիռ է ընկել հիվանդանոցի վրա՝ արդյունքում 3 հոգի զոհվել է, 4-ը՝ վիրավորվել:

Ադրբեջանի ՆԳՆ-ում հաղորդեցին, որ հրետանակոծման են ենթարկվել նաեւ Շահումյանի շրջանի Շեֆեգ եւ Ջեյվա, Ֆիզուլիի շրջանի Ղաջար եւ Հաջինբուլաղ, ինչպես նաեւ Ջեբրայիլի շրջանի մի քանի գյուղեր: Վիրավորվել է 5 մարդ: Հայաստանի տարածքից գնդակոծվել են նաեւ սահմանակից Թոուզի, Զանգելանի, Ղուբաթլիի շրջանները: Քելբաջարի շրջանից հաղորդեցին հայկական զինված ուժերի կուտակումների մասին:

Մինչդեռ, ինչպես հաղորդեց «Լուր» լրատվական կենտրոնը՝ վկայակոչելով ԼՂՀ-ի մամուլի կենտրոնը, մարտի 10-ի կեսօրին Շուշիի կողմից Շոշ գյուղի վրա «Գրադ» կայանքից համազարկ է արձակվել: Կան զոհեր եւ ավերածություններ:

Մարտի 9-ին եւ 10-ին հրետանակոծվել են Ասկերանը, Մարտունին եւ Շահումյան ավանը:

Կազմվեցին ՀՌԱԿ եւ ՀՅԴ պատգամավորական խմբակցությունները

Մոտավորապես երկու շաբաթ առաջ հայտարարված ՀՀՇ 56 հոգանոց պատգամավորական խմբակցության (ֆրակցիա) կազմությունից հետո, երկուշաբթի օրը, մարտի 9-ին, ՀՀ Գերագույն խորհրդի երեկոյան նիստում պատգամավորներ Պետրոս Քացախյանն ու Մինաս Գաբրիելյանը հաջորդաբար հայտարարեցին խորհրդարանում ՀՌԱԿ եւ ՀՅԴ պատգամավորական խմբակցությունների պաշտոնական կազմության մասին: Մինչ այդ ավանդական երկու կուսակցություններն էլ խորհրդարանում ներկայացված էին պատգամավորական խմբերով:

ՀՌԱԿ-ի պատգամավորական խմբակցությունը բաղկացած է հետեւյալ պատգամավորներից. Ասատրյան Պավել, Աղվանյան Երվանդ, Ավոյան Վարազդատ, Գալստյան Լազր, Խաչատրյան Վիգեն, Կարապետյան Արթուր, Հովհաննիսյան Հովհաննես, Մելքոնյան Մարտին, Մնացականյան Ռոբերտ, Պետրոսյան Վարդան, Պետրոսյան Վարդգես, Պետրոսյան Ռաֆիկ, Սահակյան Մելս (Սամվել), Քացախյան Պետրոս:

ՀՅԴ-ի խմբակցության անդամներն են. Ազգարյան Հովիկ, Բալայան Կիմ, Բաղդասարյան Սեյրան, Գաբրիելյան Մինաս, Իսագուլյան Գառնիկ, Կյուրեղյան Տիգրան, Ղազարյան Սամսոն, Ղազինյան Ռաֆիկ, Հակոբյան Ռուբեն, Հովհաննիսյան Գագիկ, Պետրոսյան Գեորգի:

Այսպիսով կարեւոր քայլ կատարվեց դեպի բազմակուսակցական խորհրդարանի կազմություն: ■

ԱԱՀԽ-Ն ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ ԿՈՉ Է ՀՂՈՒՄ ԿՈՂՄԵՐԻՆ

Չեխ ներկայացուցիչը գալիս է շրջան

Երեկ Բրյուսելում կայացած Արեւելք-Արեւմուտք համագործակցության խորհրդի (ԱԱՀԽ) ժողովը երկար քննարկման նյութ դարձրեց Լեռնային Ղարաբաղում ներկայիս տիրող իրավիճակը, այն նկատելով հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտ: Քննության առնվեց Թուրքիայի արտգործնախարար Հիքմեթ Չեթինի կողմից հարցի խաղաղ կարգավորմանը նպատակաուղղված ծրագիր-առաջարկը, ինչպես նաեւ լսեց Ռուսաստանի եւ Հայաստանի արտգործնախարարների ելույթները նույն հարցի կապակցությամբ:

Քննարկման ավարտին ընդունվեց հատուկ բանաձեւ ուղղված Հայաստանին եւ Ադրբեջանին՝ որով անհապաղ կրակը դադարեցնելու կոչ է հղվում կողմերին: Ժողովը որոշեց միջնորդ բանագնացի պարտականությամբ շրջան ուղարկել Չեխոսլովակիայի ներկայացուցչին, կողմերի միջեւ բանակցված խաղաղության հաստատելու հեռանկարով:

ԱԱՀԽ-ն ստեղծվել է անցյալ տարվա դեկտեմբերին եւ համախմբում է Հյուսիս-Ատլանտյան ուխտի (ՆԱՏՕ) եւ նախկին Վարշավայի ուխտի երկրներին: Երեկվա ժողովում ԱԱՀԽ-ի անդամ ընդունվեցին նախկին խորհրդային 10 երկրներ, այդ թվում Հայաստանը: Նախապես անդամ էին ընդունվել Արեւելյան Եվրոպայի երկրները:

Ժողովի ընթացքում Թուրքիայի արտգործնախարարը հայտարարեց, թե Լեռնային Ղարաբաղի հարցը սպառնում է պատերազմի մեջ ներքաշել շրջակա երկրներին, իսկ Ռուսաստանի արտգործնախարար Կոզիրեւը հավաստիացրեց, որ Ռուսաստանը կշարունակի խաղաղարար միջնորդությունը Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ: Ժողովի ընթացքում խոսք առավ նաեւ Հայաստանի արտգործնախարարը, որը հարցի խաղաղ կարգավորման մասին հայկական պաշտոնական տեսակետը պարզելուց հետո պահանջեց, որ բանակցություններին իբրեւ կողմ պետք է մասնակցի նաեւ Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետությունը: ■

Ինոնյուն հանդիպում է Միտերանին եւ Դյումային

Երեկ Թուրքիայի փոխվարչապետ Էրդալ Ինոնյուն Լեռնային Ղարաբաղի հարցով Փարիզում տեսակցություն ունեցավ նախագահ Ֆրանսուա Միտերանի եւ արտգործնախարար Ռոլան Դյումայի հետ, նրանցից խնդրելով, ինչպես հաղորդեցին ֆրանսիական աղբյուրները, «հայերի մոտ միջամտել, որպեսզի հաշտարար ոգով մոտենան հարցի խաղաղ կարգավորման քայլերին»:

Ֆրանսիան առայժմ միակ արեւմտյան երկիրն է, որտեղ թուրք-ազերի քարոզչական մեքենային չի հաջողվել հակահայ հիստերիա բարձրացնել:

Մեծ Բրիտանիան, իր հերթին, խաղաղ բանակցությունների կոչ է անում: Այդ նպատակով շրջան է ժամանելու պետական արտգործնախարար Դուգլաս Հոգգը: Երեկ Մոսկվայում նա հանդիպել է Ռուսաստանի փոխարտգործնախարար Շելով-Կովեդյաեւի հետ: ■

Նախագահի խորհրդականը ղարաբաղյան ճգնաժամի կարգավորման մասին

Հայաստանի նախագահի քաղաքական վերլուծության հարցերով խորհրդական Ժիրայր Լիպարիտյանը «Ի-Ֆ»-ի թղթակցին տված հարցազրույցում ասաց, որ միջազգային հանրությունն ուշադրությամբ է ընդունել Լեռնային Ղարաբաղի իրավիճակի կարգավորման Հայաստանի քաղաքական նախաձեռնությունները: Խորհրդականի խոսքերով, այդ մասին են վկայում նաեւ վերջերս Մոսկվայում տեղի ունեցած իր հանդիպումները Գերմանիայի, Իտալիայի, Մեծ Բրիտանիայի, Հունաստանի, Պորտուգալիայի եւ Թուրքիայի դեսպանների, ինչպես նաեւ Հայաստանում ԱՄՆ-ի գործերի ժամանակավոր հավատարմատարի հետ: Լիպարիտյանի կարծիքով, Եվրոպայի եւ ԱՄՆ-ի արտաքին քաղաքական գերատեսչությունների ներկայացուցիչները բարձր են գնահատել հայկական կողմի առաջարկները եւ պատրաստակամություն հայտնել աջակցել նրանց կենսագործմանը: 14 պետությունների ղեկավարներին հղած Հայաստանի ղեկավարության ուղերձը, գտնում է խորհրդականը, համանաբար առաջին փաստաթուղթն էր, որի մեջ նշվում է շրջանում կրակի դադարեցման եւ կոնֆլիկտի լուծման մեխանիզմը: *«Մենք որոշակի հույսեր ենք կապում այդ ուղերձի հետ»*, հայտարարեց Լիպարիտյանը:

Մեկնաբանելով դիվանագետների հետ կայացած հանդիպումները, Լիպարիտյանն ասաց, թե նրանցից շատերը, ցավոք, սովորել են, որ *«հայերը միշտ պետք է լինեն զոհի դերում եւ Եվրոպային օգնություն կոչ անեն»*: Նրա խոսքերով, իրավիճակը արդեն փոխվել է եւ դժվար չէ հասկանալ, որ *«նա է ավելի լավ մարտնչում, ով պաշտպանում է իր հողը, տունը եւ ընտանիքը»*: Դրա հետ մեկտեղ խորհրդականը նշեց, որ Հայաստանի ղեկավարությունը գտնում է, որ շրջանում խաղաղություն կարող է բերել միայն հարցի քաղաքական լուծումը, այլ ոչ թե *«ռազմական հակամարտությունը»*:

Խորհրդականը հայտարարեց նաեւ, որ *«Հայաստանը կատարել է իր բոլոր պարտավորությունները Հելսինկյան ակտի սահմաններում, այնինչ Ադրբեջանը բազմիցս խախտել է այն, մասնավորապես մարդու իրավունքների պաշտպանության ոլորտում»*: Հիմա այդ շրջանակով Ղարաբաղյան խնդիրը չի կարելի սահմանափակել, գտնում է Լիպարիտյանը:

«Արդեն միանգամայն պարզ է, որ Ադրբեջանը ինչքան ուշ վերանայի իր քաղաքականությունը Ղարաբաղի նկատմամբ, այնքան ավելի դժվար կլինի համոզել ղարաբաղցիներին որեւէ փոխզիջման գնալ», նշեց խորհրդականը: Նա չափազանց կարեւոր համարեց միջազգային երաշխիքների առկայությունը, քանի որ արդեն չորս տարի է անցել, իսկ համաշխարհային հանրությունը ոչինչ չի արել կոնֆլիկտը կարգավորելու համար, ուղարկելով միայն դիտորդների խմբեր: Խորհրդականի կարծիքով, Ադրբեջանն իր ձեռքն անցած ժամանակակից զենքի մեծ քանակությունը կարող է օգտագործել ոչ միայն Ղարաբաղի, այլեւ Հայաստանի դեմ: *«Իսկ այդ դեպքում պատերազմի սպառնալիքը էլ ավելի իրական է դառնում, եւ հետեւապես, ավելի անհրաժեշտ է դառնում միջազգային հանրության միջամտությունը»*, նշեց Ժ. Լիպարիտյանը: ■

Թուրքիան այլեւս չեզոք չէ

Թուրքիան շեղվում է անդրկովկասյան իրադարձությունների նկատմամբ իր իսկ հայտարարած չեզոք կուրսից: Այդ մասին երեկ Երեւանում հայտարարեց Լեւոն Տեր-Պետրոսյանը կոնգրեսական Ուեյն Օուենզի հետ հանդիպման ժամանակ: Ըստ Տեր-Պետրոսյանի, հաղորդում է «Սնարք»-ը, այդպիսի եզրակացություն կարելի է անել ելնելով թուրքական պաշտոնատար անձանց վերջին հայտարարություններից: Տեր-Պետրոսյանը մասնավորապես ուշադրություն հրավիրեց Թուրգութ Օզալի վերջերս արած այն հայտարարության վրա, թե Հայաստանին *«պետք է վախեցնել»*:

Մոտ օրերս Օուենզը ծրագրում է մեկնել Լեռնային Ղարաբաղ: ■

Բեռնար Կուշները հազիվ հասավ մինչեւ Աղդամ

Ֆրանսիական TF-1 հեռուստակայանի լրագրող Գորին Ռիփինսկիից մեր ստացած լուրերի համաձայն, Ֆրանսիայի նախարար Կուշները եւ նրան ընկերակցող 20 հոգին, որոնց մեջ կային «Առանց սահմանի դեղագործ», «Աշխարհի բժիշկները» բժշկական մարդասիրական կազմակերպությունները եւ Ֆրանսիական TF-1 եւ Antenne-2 հեռուստակայանների լրագրողական անձնակազմեր եւ այլ պաշտոնական անձինք, ըստ ծրագրի մարտի 2-ին մեկնեցին Բաքու, որպեսզի այնտեղից գնան Ղարաբաղ՝ ստեղծելու Աղդամ-Գորիս ապահով չեզոք միջանցք: Ռիփինսկին տեղեկացրեց, թե *«Խումբն այս անգամ հազիվ կարողացավ հասնել մինչեւ Աղդամ, որ ադրբեջանական իշխանությունների հետ մի ամբողջ կես օր կորցրեց, ավելի խորքերը առաջանալու արտոնություն ստանալու համար: Մեր տպավորությունն այն էր, որ տեղի ազերի ղեկավարների եւ երկրի իշխանությունների միջեւ փոխհասկացողություն եւ կարգուկանոն չկար: Ահավոր անկազմակերպվածություն էր տիրում: Այսպիսով, այս անգամ նույնպես Ղարաբաղ մուտք գործելու ծրագիրը չհաջողվեց, քանի որ ազերիները ասում էին, թե իրենց ճանապարհները ականապատված են»*:

Ֆրանսիական հեռուստակայանի ծագումով լեհ լրագրողը հավաստիացրեց, թե անպայման պիտի փորձեն մուտք գործել Ղարաբաղ: ■

Թուրքիան սպառնում է փակել Հայաստանի ճանապարհը

Այս վերնագրի տակ «Ֆայնենշըլ Թայմզ» թերթն իր մարտի 8-9 համարում հաղորդում է, որ Թուրքիայի նախագահ Թուրգութ Օզալը մարտի 7-ին սպառնացել է փակել Հայաստանի ճանապարհը դեպի Սեւ ծով, **«հայերին մի քիչ վախեցնելու»** նպատակով:

Տեղական թերթերում լույս տեսած մի հարցազրույցի մեջ նախագահն ասել է, թե **«Լեռնային Ղարաբաղի հարցը, Թուրքիային ստիպելով Ադրբեջանի կողքին կանգնել, սպառնում է նախկին խորհրդային սահմաններից հեռու տարածվել»**:

Օզալը հայտարարել է, որ Թուրքիայում հետզհետե բարձրացող հասարակական կարծիքը, որին ինքը **«ջերմորեն թիկունք է կանգնում»**, վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելին ստիպում է **«ավելին անել»**՝ օգնելու ադրբեջանցիներին, որոնց հետ թուրքերն ունեն մշակութային, լեզվական եւ կրոնական սերտ առնչություններ:

Մտահոգություն հայտնելով Մութալիբովի հրաժարականի առթիվ, որին ինքը համարում է **«հաշտարար մարդ»**, Օզալը շեշտել է, թե հասկանում է, որ նրա հաջորդները **«կարծր քաղաքականության կողմնակից են»**:

Հոդվածագիրները նշում են, թե Օզալն ընդունել է, որ անցյալ շաբաթ ինքը գործարար մի շրջանակի մարդկանց ասել է, թե **«ժամանակը հասունացել է հայերին մի քիչ սաստելու»**:

Նույն հարցի առնչությամբ խիստ հաշտվողական էր վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելի երեկվա ելույթը Թուրքիայի խորհրդարանում: Պատասխանելով պատգամավորների պահանջին, նա հարց տվեց. **«Ի՞նչ է, ուզում եք որ Թուրքիան Հայաստանի վրայով զո՞րք ուղարկի Ղարաբաղ»**: ■

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

Պարսից ծոցի երկրները միացան Իրանի կողմից բանաձեւված այն բողոքին, որն ուղղված էր Մ. Նահանգների դեմ, այս վերջինի կողմից ռազմանավեր ուղարկելու սպառնալիքի կապակցությամբ: Ամերիկյան այդ սպառնալիքի համար առիթ էր հանդիսացել դեպի Իրան եւ Սիրիա հրթիռներ տեղափոխող հյուսիս-կորեական ռազմանավը: Իսրայելական կառավարությունը Վաշինգտոնից պահանջել էր այդ առթիվ միջամտել:

Թաիլանդի ծոցում նավթատար մի նավ կիրակի օրը երկու մասի էր կիսել ուխտավորներով բեռնավորված մի շոգենավ, պատճառ դառնալով առնվազն 82 հոգու մահվան: Փրկարարներին հաջողվել է փրկել շուրջ 25 մարդու:

Մավրիտանիայի զինվորական վարչակարգը կարողացավ զգալի հաղթանակ տանել արեւմտաաֆրիկյան այս հանրապետությունում 1959-ից ի վեր ժողովրդավարական առաջին ընտրություններում, սակայն ընդդիմությունը բոյկոտի ենթարկեց արդյունքները: Ընտրությունների հաջորդ փուլը տեղի կունենա առաջիկա շաբաթ օրը:

Ճապոնիայում Միյազավայի կառավարությունը ծանր պարտություն կրեց, երբ Միյագի նահանգի ընտրություններում Ռամկավար ազատական կուսակցությանը չհաջողվեց մեկ տեղ ապահովել երկրի Վերին պալատի ընտրություններում: Այդ նահանգը բարոմետր է հանդիսանում Վերին պալատի ընտրությունների, որոնք կկայանան առաջիկա հուլիս ամսին: ■

digitised by A.R.A.R.@

Վերջապես, կընտրվե՞ն նախագահի տեղակալներ

Արդեն ավանդույթ է դառնում Հայաստանի Հանրապետության Գերագույն խորհրդի հերթական նիստերում Արցախում տիրող իրավիճակը դռնփակ քննարկելը: Այդ տարբերակը կրկնվեց նաեւ մարտի 9-ին, երբ ՀՀ նախագահի ազգային անվտանգության գծով խորհրդական Աշոտ Մանուչարյանը պատգամավորներին ծանոթացրեց վերջին օրերին Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում ծավալված դեպքերին ու Հայաստանի իշխանությունների ձեռնարկած միջոցառումներին: Այս անգամ էլ մամուլի ներկայացուցիչները հնարավորություն չունեցան ժամանակին լինելու զուգե եւ իրենք պատճառաբանված գաղտնիություն պահանջող նիստերին, բայց փոխարենը չստացան նաեւ հնարավորին չափ բավարարելի լրատվություն: Փոխարենը, «Մայակ» ռադիոկայանը շտապեց տեղեկացնել Արցախում կատարված միջադեպի մասին: Իսկ մե՞նք... Մենք շարունակեցինք հետեւել օրենքների քննարկմանը: Հարկերի եւ տուրքերի մասին օրենքը, որը ներկայացրեց հանձնաժողովի նախագահ Տիգրան Սարգսյանը, ընդունվեց առաջին ընթերցմամբ, իսկ մյուս հանձնաժողովի նախագահ Էդուարդ Եգորյանի ներկայացրած «Հասարակական կազմակերպությունների մասին» օրենքը հավաքեց ընդամենը 64 ձայն եւ նորից ուղարկվեց հանձնաժողով: Հաջորդ օրը, մամանակի փոփոխություններից հետո, ընդունվեցին ՀՀ պաշտպանության եւ զինված ուժերի եւ զինվորական կոչումների մասին օրենքները: Այդպիսով, սահմանվեցին հանրապետության «պաշտպանության կազմակերպման սկզբունքները», եւ դրա հետ կապված «քաղաքացիների եւ պետական մարմինների ու պաշտոնատար անձանց պարտականությունները»: Որոշակի աշխուժություն առաջացրեց զինվորական կոչումների հարցի շուրջ ծավալված բանավեճը: Պարույր Հայրիկյանն իր առաջարկած տարբերակով նշեց, որ պետք է «հայացնել» նախագիծը, քանի որ «տերմինները հոգեբանորեն ձեւակերպված չեն»: Իրենց հերթին, գեներալ-մայոր Աբրահամյանը եւ նախարար Վազգեն Սարգսյանը, ինչպես եւ պատգամավորներից շատերը, նշեցին, թե օրենքը նման տեսքով ընդունելն անչափ կարեւոր է անցումային շրջանի համար, եւ որ կարելի է հետագայում անհրաժեշտ փոփոխություններ մտցնել: Դավիթ Վարդանյանն առաջարկեց մեկամսյա ժամկետում պատրաստել նաեւ զինված ուժերի մասին օրենքը եւ հավաստիացրեց, թե այդպիսի մի նախագիծ կա կարող է ինքը ներկայացնել: Այնուհետեւ խորհրդարանային հարցերի ու հարցադրումների շրջանակում պատգամավորական խմբակցություններն օգտագործեցին եւս մի հնարանք: Կառավարությանը միասնական «ներկայանալու պատեհությունից» զրկելով, պատգամավորական խմբակցություններն ու առանձին պատգամավորները հարցադրումներով դիմեցին նախարարներին, իսկ դաշնակցական եւ ռամկավարական խմբակցությունները ընթերցեցին իրենց անդամների ցանկը: ՀՌԱԿ պատգամավորական խումբը գյուղատնտեսական աշխատանքների սկսման մտահոգությամբ դիմեց պետական նախարար Շահբազյանին, Սերուժան Տեր-Գուլանյանը շուկայական պայմաններում մշակույթի եւ գիտության ճակատագրի հարցադրմամբ՝ փոխնախարար Գրիգոր Արեշյանին, Խ. Հարությունյանը, Վ. Պետրոսյանն ու Պ. Քոչախյանը՝ ֆինանսների նախարար Ջանոյանին: Համառ պահանջներից ու քննարկումներից հետո 148 ձայնով խորհրդարանը հաստատեց Թորոսյանի եւ Վարդանյանի առաջարկը՝ որոշում ընդունել սեփականաշնորհման օրենքի կասեցման մասին եւ այդ հարցի քննարկումն սկսել այսօր: Երեկ պատգամավորները շարունակեցին նաեւ ՀՀ օրենսդրական ակտերում փոփոխություններ կատարելու մասին հարցի քննարկումը, իսկ այսօր նորից կսկսվեն խորհրդարանային կյանքի առանցք դարձած ԳԽ նախագահի առաջին տեղակալի եւ տեղակալի ընտրությունները: Բայց ինչպես ցույց են տվել նախորդ քվեարկումները, այս անգամ էլ կշարունակվեն ձայների միջոցով միմյանց քաղաքականություն թելադրելու խաղերը, եթե նախապես Գերագույն խորհրդի նախագահը հոգ տարած չլինի ներկայացնելու այնպիսի թեկնածուների, որոնք բավարարեն մեծամասնությանը:

Հ. Ա.

Տագնապահար ժողովրդին հասնող հայը՝ Քըրք Գրքորյան

Մեր նախորդ համարում հաղորդել էինք, որ ամերիկահայ միլիարդատեր, ազգային բարերար Քըրք Գրքորյանը 3 միլիոն դոլլար է նվիրաբերել արցախահայությանը:

Այնուհետեւ Հայաստանյայց եկեղեցու Հյուսիսային Ամերիկայի Արեւմտյան թեմի (էջմիածնական) առաջնորդներից մեր իր խորազգաց երախտագիտությունն է հայտնում բարերարին «սույն արքայավայել, մարդասիրական օժանդակության համար, որպեսզի բուժվին Արցախի մեր ժողովրդի վերքերը»:

Ազգային բարերար Ք. Գրքորյանի մասին գիտեն մեր ընթերցողները: «Ազգ»ը մի քանի ամիս առաջ հաղորդել էր, որ

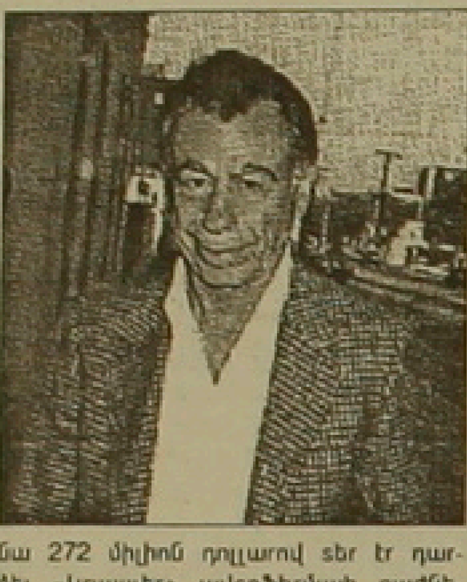

ստացած հաղորդագրությունից պարզվում են հավելյալ մանրամասներ այդ իրապես իշխանավայել նվիրատվության մասին: Պարզվում է, որ մարտի 3-ին, Լոս Անջելեսի հայկական հեռուստածրագրով հօգուտ արցախահայության կազմակերպված հեռուստամարաթոնից հետո, որի ընթացքում, ինչպես հայտնել էինք, հանգանակվել էր 500-150 հազար դոլլար, Քըրք Գրքորյանի Լինսի բարեսիրական հաստատության նախագահ Ջիմ Ալճյանն այցելում է Արեւմտյան թեմի առաջնորդ Վաչե արքեպիսկոպոս Հովսեփյանին եւ նրա մոտ գտնվող Արցախի թեմի առաջնորդ Պարգեւ եպիսկոպոս Մարտիրոսյանին, մտերմիկ զրույց ունենում սրբազանների՝ հետ Արցախում տիրող ծանր իրավիճակի եւ արցախահայության դիմագրաված տառապանքների շուրջ: Այնուհետեւ, երկու օր անց, պրն. Քըրք Գրքորյանի հետ խորհրդակցելուց հետո Ջ. Ալճյանը Վաչե սրբազանին պաշտոնապես հայտնում է, որ խորապես մտահոգված արցախահայության կրած տառապանքներով, պրն. Ք. Գրքորյանը 3 միլիոն դոլլարի գումար է դնում առաջնորդարանի տրամադրության տակ: Սրբազան հայրերն անմիջապես այս մասին տեղեկացնում են Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգեն Ա կաթողիկոսին, որն իր հայրապետական օրհնությունն ու գնահատանքն է ուղղում նվիրատուին եւ այդ առթիվ կատարված մյուս բոլոր նվիրատվությունների առթիվ: Իրենց հերթին, նվիրահավաքի կենտրոնական հանձնախումբը, որի նախագահության անդամներն են Վաչե սրբազանը, գերապատվելի Պերճ Ճամպազյանը, Ռաֆայել վարդապետ Մինասյանը եւ բժիշկ Վարդգես Նաջարյանը, նա 272 միլիոն դոլլարով տեր էր դարձել «Կոլումբիա» ավտոֆիրմայի բաժնետոմսերի 9,8 տոկոսին, իսկ նրա MGM-UA Communication ֆիրման 967 միլիոն դոլլարով վաճառվել էր Pathe ֆիրմային: Ք. Գրքորյանը 73 տարեկան է: 2-րդ համաշխարհային պատերազմի ընթացքում որպես կապիտան նա ծառայել է Բրիտանական օդուժի հրամանատարությանը կից զինվորական փոխադրամիջոցների բաժնում: Այնուհետեւ նրա հիմնական գործունեությունը ծավալվել է օդային փոխադրամիջոցների ասպարեզում: Ներկայումս նա MGM Grand Air ֆիրմայի տերն է: 1988 թ. երկրաշարժից հետո, ամերիկահայ բարեգործական 7 կազմակերպությունների նախաձեռնությամբ գոյացած միացյալ ֆոնդի մարդասիրական բոլոր առաքումները դեպի Հայաստան կատարվում են նրա տրամադրած փոխադրական ծառայության միջոցներով, ինչի արժեքը հասնում է միլիոնավոր դոլլարների: ■

Բիզնեսը եւ ներդրումները Հայաստանում

Մարտի 14-ին Լոս Անջելեսի ՌԱԿ-ի «Պեճկեբյուրյան» կենտրոնի դահլիճում տեղի է ունենալու Հայաստանի տնտեսական զարգացման խորհրդի կազմակերպած հանդիպումը տեղի գործարար շրջանակի հետ՝ Հայաստանում բիզնեսի ասպարեզում տիրող իրավիճակի մասին: Հայաստանում իրենց ունեցած փորձառության մասին կպատմեն խորհրդի նախագահ Վարդան Ուզունյանը, «Արմենքոյ» ֆիրմայի նախագահ Ռուբեն Թերզյանը, Նեվիլ Աեհրոնը՝ անշարժ կալվածների եւ համատեղ ձեռնարկությունների օրինավիճակի մասին, եւ Էմիլ Ուըզային տրանսպորտի, բիզնեսմենների տպասարկման ոլորտի եւ կոմունիկացիաների մասին:

Հանդիպմանը ներածական խոսքով հանդես կգա Լոս Անջելեսում հայտնի բիզնեսմեն Ատոմ Համալյանը, իսկ վերջում ներկաներին հուզող հարցերին կպատասխանեն բոլոր չորս զեկուցողները:

Հանդիպման հովանավորներն են *Լեւոն Թումլոյը, Աեհրոն եւ Քլայն* իրավաբանական գրասենյակը, *UGN Universal* ֆիրման, *Սուդի* բանկը, *A&P Glass* ձեռնարկությունը, *Ըմերիքըն ինթերնեյշընըլ բանկը*, *Group H* խորհրդակցական ձեռնարկությունը եւ Լոս Անջելեսում հայտնի այլ ֆիրմաներ:

Հայաստանի տնտեսական զարգացման խորհրդի կազմակերպությամբ շուրջ 40 օր առաջ, հունվարի 30-ին, տեղի էր ունեցել մի նույնպիսի հանդիպում՝ այս անգամ Փարիզում, Նաճ'ց Քլաբում, հայ եւ ֆրանսիացի բիզնեսմենների համար: Ներկա էին ոչ միայն հայ, այլեւ նախկին խորհրդային տարբեր հանրապետություններում առեւտրաարդյունաբերական գործունեություն ծավալած ֆրանսիացի բիզնեսմեններ, ինչպես նաեւ *Կրեդի Լիոնեզ* բանկի եւ Փարիզի *Առեւտրական ալատի* անդամներ: Հայաստանում իրենց փորձառության մասին զեկուցումներ տվեցին ՌԱԿ-ի եւ ՀԲԸՄ-ի ատենապետ Լեւոն Քեբաբճյանի բացման խոսքից հետո, Վ. Ուզունյանը եւ Ռ. Թերզյանը: Առաջինը ներկայացրեց ՌԱԿ-ՀՀՇ տնտեսական բարեփոխման ծրագրի հիմնադրույթները, հատկապես Հայաստանում ձեռնարկությունների ապապետականացման եւ սեփականաշնորհման, ապա ձեռնարկության եւ արդյունաբերական ու արտաքին տնտեսական հարաբերություններին վերաբերող հարցերը: Ինչ վերաբերում է Ռ. Թերզյանին, նա ներկայացրեց Հայաստանում արդյունաբերական ձեռնարկություն ստեղծելու հետ կապված դժվարությունները եւ դրանք հաղթահարելու ուղիները, հենվելով անձնական փորձառության վրա:

Հանդիպման ընթացքում ելույթ ունեցավ նաեւ պրն. Ժ. Բադրոնելը, որ «Արեւիկ» շինարարական ձեռնարկության պատասխանատուն է: «Արեւիկը» համատեղ ձեռնարկություն է՝ ֆրանսիական *Բյանգըր* ֆիրմայի եւ Հայաստանի թեթեւ արդյունաբերության նախարարության միջեւ: Պրն. Բադրոնելը մանրամասնորեն խոսեց շինանյութի մատակարարման ասպարեզում տիրող դժվարությունների մասին, որոնց հիմնական պատճառը Հայաստանի տնտեսական շրջափակումն է:

Խոսք առավ Իսրայելից Ա. Նարինյանը, որ վերջերս Հայաստանում սավանների արտադրության համատեղ ձեռնարկություն է ստեղծել եւ մտադիր է խորհրդի անդամներից Խաչիկ Դարաճյանի համագործակցությամբ միկրոռոտոգման բնագավառում պայմանագրեր կնքել:

Արծարծվեց նաեւ վրաց ձեռնարկատերերի միջոցով Վրաստանի վրայով դեպի Հայաստան բեռներ տեղափոխելու հարցը, որից կօգտվի նաեւ Վրաստանը: ■

ՀՏԶԽ տեղեկագիր

Վերջերս լույս տեսավ Հայաստանի տնտեսական զարգացման խորհրդի տեղեկագրի առաջին համարը՝ հայերեն եւ անգլերեն: Գեղեցիկ ձեւավորմամբ, այն ներկայացնում է խորհրդի Երեւանի, Լոնդոնի, Լոս Անջելեսի եւ Փարիզի գրասենյակներին՝ Հայաստանից եւ արտասահմանից համատեղ ձեռնարկություններ ստեղծելու առաջարկներ:

Տեղեկագիրը բացվում է ՀՏԶԽ-ի նախագահ Վարդան Ուզունյանի խոսքով: Տեղեկագրում ընդգրկվել են Երեւանի գրասենյակի տնօրեն Ռոմեն Կոզմոյանի՝ «Ժամանակն է վերանայել հայրենիք-սփյուռք հարաբերությունները» խորագրով եւ տնտեսական փորձագետ Էդուարդ Աղաջանյանի՝ «Հայաստանի ազգային էկոնոմիկայի բարեփոխումների նպատակները եւ հիմնական ուղղությունները» վերնագրով հոդվածները: Տեղեկագիրը շրջանառության մեջ է դրված միաժամանակ Հայաստանում եւ արտասահմանում: ■

Արցախյան օրագիր

Պատերազմական քրոնիկոն

Վերջին մի քանի օրերին իրավիճակը Արցախում կտրուկ սրվել է: Կատաղի մարտեր են մղվում ԼՂՀ սահմանի ամբողջ երկայնքով: Ինչպես հայտնի է, Ադրբեջանի ազգային բանակի ստորաբաժանումները, 4-րդ բանակի տխրահռչակ 23-րդ դիվիզիայի բացահայտ օժանդակությամբ եւ անմիջական մասնակցությամբ, լայնածավալ գործողություններ են սկսել Արցախի բնակավայրերի դեմ: Միաժամանակ նույն դիվիզիայի դեսանտայինները, որոնք Գյանջայից տեղափոխվել էին Արցախ, իբր 366-րդ մոտոհրաձգային գնդի անվտանգ տեղափոխումն ապահովելու նպատակով, Արցախի ներսում հանգուցային դիրքեր են գրավում եւ խոչընդոտում ինքնապաշտպանության ուժերի տեղաշարժերը:

Մարտի 6-ին Ադրբեջանի ազգային բանակի ստորաբաժանումները, 23-րդ դիվիզիայի 9 ծանր տանկերի եւ մոտ 20 զրահամեքենաների մասնակցությամբ, հուժկու հարձակում են գործել Ասկերան քաղաքի եւ Նախիջեւանիկ գյուղի վրա: Հակառակորդն, ըստ երեւույթին, հույս ուներ հարվածի անակնկալության ուժի եւ 4-րդ բանակի մասնակցության շնորհիվ խուճապի մատնել Ասկերան քաղաքի խաղաղ բնակչությանը, բայց, քաղաքի մատույցներում հանդիպելով կազմակերպված դիմադրության, ստիպված է եղել երկօրյա մարտերից հետո դադարեցնել առաջխաղացումը: Այնուամենայնիվ, սկզբում հակառակորդին հաջողվել է գրավել Նախիջեւանիկ գյուղը, սակայն հետագա մարտերի ընթացքում թշնամին լուրջ կորուստներ կրելով ետ է շպրտվել: Ըստ երեւույթին, ադրբեջանցիների համար շատ քանի է իրենց շարքերում կռվող ռուս զինվորների կյանքը, որովհետեւ նրանցից յուրաքանչյուրի դիակը կարող է բացահայտել տարիներով մշակված կեղծիքը եւ ցույց տալ հանրությանը, թե իրականում ում կողմից են կռվում ԱՊՀ-ի զինված ուժերը:

Ինչպես հայտնի է, նույն օրերին Ադրբեջանի Թարթառի (նախկին Միրբաշիրի) եւ Աղդամի շրջաններից լայնածավալ հարձակում է կատարվել նաեւ Մարտակերտի շրջանի Արծվաշեն, Կարմիրավան, Հացավան եւ Ղազանչի գյուղերի վրա: Հայկական ուժերը ծանր մարտերից հետո ստիպված են եղել թողնել Ղազանչին: Այնուամենայնիվ, օգնության հասած ջոկատների շնորհիվ հաջողվել է կասեցնել թշնամու առաջխաղացումը:

Արցախի ինքնապաշտպանության համար առաջնահերթ խնդիրներից մեկը եղել եւ մնում է վառելիքը, իսկ այդ խնդիրը ինչ-որ կերպ կարող է լուծվել միայն Ստեփանակերտի օդանավակայանը շահագործելուց հետո: Խոջալուի ազատագրումով դրա համար լուրջ նախադրյալներ են ստեղծվել, եւ այժմ ԼՂՀ իշխանություններն այդ ուղղությամբ մեծ աշխատանքներ են տանում: Այնուամենայնիվ, Ջանհասան գյուղում տեղաբաշխված ադրբեջանական օմոնը գյուղի իշխող դիրքի շնորհիվ հեռահար հրթիռներով անընդհատ կրակի տակ է պահում օդանավակայանը, եւ հազիվ թե այն հաջողվի աշխատեցնել առանց Ջանհասանի դեմ պատասխան գործողությունների: Երեւի դա լավ է հասկանում նաեւ 4-րդ բանակը, որովհետեւ ադրբեջանական այդ որջը պահպանում են նաեւ «չեզոք» առաքելությամբ Արցախում գտնվող դեսանտայինները:

Իրենց հերթին, մերոնք օրեցօր ճնշումն ուժեղացնում են Շուշիի վրա: Հայկական ուժերին հաջողվել է իրենց վերահսկողության տակ վերցնել Լաչին-Շուշի ճանապարհը եւ ամբողջովին կտրել քաղաքը արտաքին աշխարհից:

Մարտի 8-ին Շահումյանի շրջանի Ղարաչինար գյուղը գնդակոծվել է Մի-24 ուղղաթիռից, Ասկերանը՝ «Գրադ» հրամարանից: Գնդակոծություններն ու հրթիռակոծությունները չեն դադարել մինչեւ ԼՂՀ պաշտպանության կոմիտեի կողմից պատասխան համազարկերը:

Մարտի 9-ի տվյալներով, 4-րդ բանակի 23-րդ դիվիզիայի դեսանտայինների մի մասը հեռացել է Արցախից:

Մարտի 9-ին եւ 10-ին ազերական ջոկատները ակտիվ գործողություններ չեն ձեռնարկել, իսկ մեր տղաները ամրացել են պաշտպանական դիրքերում:

Ըստ հատուկ լրատվական ծառայությունների, բռնամիտ նորից է ուժեր կուտակում սահմանամերձ ադրբեջանական գյուղերում եւ ավաններում: Փորձը ցույց է տալիս, որ այսպիսի չարագուշակ լռություններին միշտ հաջորդել են լայնածավալ զանգվածային հարձակումները: Պետք է պատրաստ լինել դիմակայել բռնամուն եւ հույս չկապել Ադրբեջանում վերջին օրերին տեղի ունեցած քաղաքական փոփոխությունների հետ:

ԱՐՄԵՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

Տարածաշրջանային համաժողով

Ինչպես հայտնի դարձավ Ադրբեջանի կառավարության աղբյուրներից, Թուրքիայի ներկայացուցիչների հետ հանդիպումների ընթացքում Լեռնային Ղարաբաղի հարցի կարգավորման նպատակով Ադրբեջանն առաջարկեց մոտ ժամանակներս անցկացնել տարածաշրջանային համաժողով:

Այդ հանդիպմանը կմասնակցեն Ռուսաստանը, Թուրքիան, Իրանը, Ադրբեջանը, Հայաստանը եւ հավանաբար Վրաստանը: Համաժողովի անցկացման գաղափարը թուրքական կողմին հանձնեց Ադրբեջանի վարչապետ Հասան Հասանովը: ■

Կրավչուկն առաջարկում է

Մարտի 7-ին Լեռնային Ղարաբաղի իրադարձությունների առթիվ հայտարարությամբ հանդես եկավ Ուկրաինայի նախագահ Լեոնիդ Կրավչուկը: Նա մասնավորապես արտահայտվեց Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ կրակի անհապաղ դադարեցման կողմ, գտնելով, որ կոնֆլիկտը հասել է «ճգնաժամային կետի»:

Լ. Կրավչուկը կոչ արեց օգտագործել միջազգային կազմակերպությունների, այդ թվում՝ ՄԱԿ-ի եւ ԵԱՀԽ-ի բոլոր մեխանիզմները, կոնֆլիկտը կարգավորելու համար: Նա առաջարկեց շրջանից դուրս հանել բոլոր զինված խմբավորումները, այդ թվում՝ ԱՊՀ-ի զորքերը եւ ստեղծել օրինական իշխանության ժողովրդավարական ինստիտուտներ, ինչը կնպաստի կյանքի կարգավորմանը: ■

digitised by A.R.A.R.@

Ամերիկյան օգնությունը Հայաստանում բաժանվում է հատուկ բծախնդրությամբ

Արդեն երկու շաբաթ է, ինչ Հայաստանում է գտնվում Հայ առաքելական եկեղեցու Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների արեւելյան թեմի երիտասարդ վարդապետ Եզնիկ Պալյանը: Նա Նախարարների խորհրդի շենքի սենյակներից մեկում ժամանակավոր կենտրոն է բացել, ուր համակարգում է ամերիկյան տարբեր տեսակի օգնությունների աշխատանքները:

Այն մտահոգությունը, թե արտասահմանյան երկրներից Հայաստան առաքվող տարբեր տեսակի օգնություններն արդար չեն բաշխվում, հասել է մինչեւ ԱՄՆ: Մտաբերելով «ծուխն առանց կրակի չի լինում» կամ «բերնից բերան՝ կլինի գերան» ժողովրդական ասացվածները, դիմեցինք հայր Եզնիկին՝ ամերիկյան օգնության մասին առավել մանրամասն տեղեկություններ ստանալու համար:

– Մենք Հայաստան ենք եկել առայժմ 12 հոգով, *ասաց հայր Եզնիկը*, եւ քանի որ Ամերիկյան կառավարությունը Հայաստան ուղարկվելիք օգնության առաքման շնորհնությունը վստահել է Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների Հայ առաքելական եկեղեցու Արեւելյան թեմի առաջնորդությանը, վերջինս էլ հարմար գտավ Հայաստան ուղարկել ինձ եւ իմ ընկերներին:

Աշխատանքները բաղկացած են երեք մասից, *շարունակեց վարդապետը*: Առաջինը Ամերիկայի պաշտպանության նախարարության 7 օդանավերով սնունդ հասցնելն էր: Զինվորական սնունդն այնպես է պատրաստված, որ անհատներն այն չեն կարող օգտագործել: Դրանք նախատեսված են զինվորական մեծ վրանների տակ, որոշակի կարգով ստեղծված, ժամանակավոր խոհանոցների համար, որտեղից կարող են օգտվել տասնյակ հազարավոր զինվորներ: Այս հանգամանքը նկատի ունենալով, հարմար գտանք կարելի եղած չափով այն բաժանել Հայաստանի հիվանդանոցներին:

– Հայաստանում ո՞ր կազմակերպությունների հետ համագործակցեցիք զինվորական սնունդը բաժանելիս:

– Հիվանդանոցներին բաշխելիս համագործակցեցինք Հայաստանի առողջապահության նախարարության հետ: Նրանք մեզ ներկայացրին ցուցակներ, որով մենք նախապես գիտեինք, թե որքան ապրանք Հայաստանի որ շրջանի որ հիվանդանոցին պետք է գնար:

Ամեն օդանավ դիմավորելիս գալիս էին առողջապահության փոխնախարար պրն. Վահագն Դեմիրճյանը եւ հիվանդանոցների գլխավոր բժիշկները, մոտենում էին ու ստորագրելով ստացագրերը, ստանում իրենց հասանելիք սննդի բաժինները ու իրենց միջոցներով փոխադրում հիվանդանոցներ:

– Մտահոգություն կա, թե անարդարությունն սկսվում է հենց հիվանդանոցից: Ի՞նչ կասեիք այդ մասին:

– Մեր արտասահմանյան եւ տեղացի ընկերներից բաղկացած խումբը այցելեց նաեւ հիվանդանոցներ, ստուգեց օգնությունները հիվանդներին բաշխելու ընթացքը, զրուցեց հիվանդների հետ, որոնք հավաստեցին, թե օգնությունը բաժանվում է արդար:

– Սնունդը բաշխելիս որեւէ շրջանի կամ հիվանդանոցի նախապատվություն տվե՞լ եք: Օրինակ, երկրաշարժի շրջանները, փախստականներով բնակեցված շրջանները եւ այլն:

– Ոչ, որովհետեւ Հայաստանի առողջապահության նախարարությունում ասացին, թե բոլոր հիվանդանոցները նույն վիճակում են եւ գրեթե բոլորն էլ նույն պահանջներն ունեն, ուստի արդար չէր լինի այն միայն աղետի գոտու հիվանդանոցներին բաշխելը: Երբ ուզում եք իմանալ, որոշ իմաստով նախապատվություն տվեցինք այն հիվանդանոցներին, ուր շատ են հիվանդները: Մենք այդ հիվանդանոցներին երկրորդ անգամ սնունդ առաքեցինք:

– Ամերիկյան ռազմական 7-րդ օդանավը ոչ թե սնունդ, այլ դեղորայք ու զանազան բժշկական սարքավորումներ էր բերել: Դրանք նույնպիսի՞ հաջողությամբ բաշխեցիք:

– Դժբախտաբար ոչ, որովհետեւ ի տարբերություն սննդի, դեղերն ու բժշկական սարքավորումները չէին ցուցակագրվել: Այս ապրանքները տեղավորեցինք առողջապահության նախարարության կենտրոնական պահեստներում, ուր բոլոր դեղերն ու բժշկական սարքավորումները մեկիկ-մեկիկ սկսեցին ցուցակագրվել:

– Ձեր երկրորդ առաքելության մասին ի՞նչ կասեիք:

– Այն Նյու Յորքի Հայ առաքելական եկեղեցու Արեւելյան թեմի առաջնորդարանի նախաձեռնությունն է: Եկեղեցին սա ծրագրել է զուտ աղետի գոտու շրջանների համար:

Օգնությունը դարձյալ սննդեղեն է լինելու, ընդհանուր հաշվով 800 տոննա, 400.000 ամերիկյան դոլլարի արժողությամբ, 280 տոննա միսեր, 260 տոննա շաքարավազ եւ 260 տոննա մակարոն: Հիշյալ ապրանքները մենք գնում ենք Թուրքիայից: Այնտեղից ապրանքներն առնելը ավելի ձեռնտու է, քան հեռավոր Ամերիկայից բերելը: Թուրքիայից գնելով՝ Հայաստանին ավելի շատ օգնություն արած ենք լինում: Ապրանքները 36 վագոններով հասան Ախուրյան կայարանը, որտեղ դասավորվեցին եւ բաժանվեցին Ախուրյանում, Գյումրիում, Սպիտակում, Ղուկասյանում եւ Ամասիայում: Ըստ մեր սկզբունքի, ապրանքները բաժանվում են ոչ թե ընտանիքի հաշվով, այլ ամեն շնչին 1 կգ չափով տարբեր ապրանքներից: Գյումրիում ընտրեցինք 20 խանութներ եւ 1 ընդհանուր պահեստ: Ամեն վագոնի եւ խանութի վրա մեր ընկերներից դրել ենք դիտորդ-հսկիչներ: Այժմ իմ կողքին ունեմ 10 ընկերներ, որոնք կատարում են այս գործերը: Իսկ ամսի 11-ին 12 հոգի եւս գալու են արտասահմանից: Մեր երրորդ առաքելությունը ծավալով ամենամեծին է վերաբերում: Ինչպես գիտեք, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները որոշել են 165 միլիոն ամերիկյան դոլլարի օգնություն տրամադրել նախկին Խորհրդային Միության հանրապետություններին: Հաշվի առնելով, որ Հայաստանում ապրում է ամբողջ նախկին Խորհրդային Միության բնակչության 1 տոկոսը, սկզբունքորեն նրան հասնում է միայն մեկ միլիոն 650 հազար ամերիկյան դոլլարի չափով օգնություն: Սակայն հակառակ այս հաշվարկի, որոշվեց Հայաստանին տրամադրել ոչ թե 1 տոկոսանոց, այլ մոտավորապես 10 տոկոսանոց օգնություն, որը կազմում է 15 միլիոն ամերիկյան դոլլար եւ համարժեք է 10.000 տոննա սննդամթերքի, 4300 տոննա կարագ, 1150 տոննա հալած յուղ, 2150 տոննա կաթի փոշի, 3000 տոննա ծավար:

Նախատեսել էինք այս չորս տեսակի սննդեղենը Հայաստան հասցնել մինչեւ փետրվար ամիսը: Սակայն, դժբախտաբար, փոխադրական միջոցների հարցում ունեցանք որոշ դժվարություններ ու չկարողացանք հասցնել: Վերջնականապես որոշեցինք հետեւյալը, բացի կարագից, մնացած սննդեղենը նավերով գալու է Ամերիկայից մինչեւ Թուրքիայի Մերսին քաղաքի նավահանգիստը, որտեղից գնացքներով բերվելու է Ախուրյան: Այստեղից էլ բեռնատարներով Երեւան, Կիրովական եւ այլն, այսինքն այն տեղերը, ուր երկաթուղով հասցնելու հնարավորություն չկա: Այսօրվա դրությամբ արդեն Ախուրյան են հասել բոլոր ապրանքները, բացի կարագից: Փետրվարի 10-ին Ամերիկայից օդանավով, խորհրդանշական կարգով բերեցինք 65 տոննա կարագ: Սակայն սա մի անգամվա համար էր, որովհետեւ 4300 տոննա անկարելի է օդանավով բերելը: Այդ հսկայական օդանավերը չափազանց մեծ գումարներով են վարձվում:

– Խոսակցություններ կան միջնախարարական ինչ-որ կոմիտեի մասին: Ի՞նչ է դա, ե՞րբ է հիմնվել, ի՞նչ նպատակներով եւ ովքե՞ր են անդամները:

– Հայաստանի կառավարությանը կից միջնախարարական հատուկ այս կոմիտեն զբաղվելու է արտասահմանից ստացված մարդասիրական օգնության կարգավորումով: Կոմիտեն գլխավորում են պետական նախարարի տեղակալ Շահբազյանը, սոցապի նախարար Աշոտ Եսայանը, առողջապահության նախարար Արա Բաբլոյանը, Երեւանի քաղաքապետ Համբարձում Գալստյանը, Գյումրիի քաղաքապետ Համբարձումյանը, Կիրովականի քաղաքապետ Հ. Մասինյանը, Գրիգորիս եւ Գարեգին արքեպիսկոպոսները եւ ես: Բացի հիշվածներից, երբեմն խորհրդակցության ենք կանչում «Գթություն» ֆոնդի եւ Հայաստանի Կարմիր խաչի ներկայացուցիչներին:

– Մի հարց եւս: Հայաստան եկող ապրանքները ժողովրդին ձրի՞ են բաժանվելու: Արդյոք այս ապրանքները չե՞ն հայտնվելու սեղանների վրա:

– Թե այո, թե ոչ: Այսինքն, ըստ Հայաստանի կառավարության հետ ստորագրված համաձայնագրի, այս ապրանքների բաշխումը իրացվելու է հետեւյալ ձեւով, կարագը բաժանվելու է անվճար, ամեն շնչին՝ 2 տուփ, այսինքն՝ 900 գ, 3000 տոննա ծավարը դարձյալ անվճար, ամեն շնչին 700 գրամից մինչեւ 1 կգ: Կաթի փոշու 2150 տոննայի 1300 տոննան անվճար տրվելու է մինչեւ 8-րդ դասարանի երեխաներին 1-ական կգ: Դպրոցականներն իրենց բաժինն ստանալու են դպրոցներից, իսկ նախադպրոցականները՝ պոլիկլինիկաներից: 700 տոննան ուղարկվելու է կաթի արդյունաբերության նախարարությանը, որպեսզի այնտեղ մշակվի ու վաճառվի ժողովրդին, իսկ մնացած 150 տոննան թողնվում է մեր տնօրինության տակ, բաշխելու համար ըստ պահանջի: Ազատ շուկայում պետք է վաճառվի նաեւ 700 տոննա կարագը եւ 1150 տոննա հալած յուղը: Սրանց գները միասին ենք որոշելու, իսկ եկամուտները պետք է օգտագործենք հատուկ նպատակների համար:

– Ի՞նչ է այդ հատուկ նպատակը եւ արդյոք ամերիկյան կառավարությունը տեղյա՞կ է այս առեւտրին:

– Ամերիկյան կառավարությունը ոչ միայն տեղյակ է, այլ հենց իր գաղափարն է, որ օգնության համար ուղարկված ապրանքների մի մասը ժողովրդին վաճառվի դրամով: Սրա նպատակը ժողովրդին ազատ շուկայի գաղափարին հաղորդակից դարձնելն է: Ամերիկյան կառավարությունը գոհ է Հայաստանի կառավարության բռնած կուրսից, դրա համար էլ նա այսպիսի առաջնություն շնորհեց: Գալով այս վաճառքից ստացված եկամուտներին, սրանք պետք է փոխանցվեն Հայաստանի դրամատանը բացված հատուկ հաշվին, որը պետք է լինի Հայ առաքելական եկեղեցու եւ Հայաստանի կառավարության անունով: Այս գումարները ծախսվելու են միայն ու միայն սոցիալական ծրագրերի համար: Հաշիվները, լինի եկեղեցու, լինի կառավարության կողմից, պետք է լինեն բացարձակ բաց, չթաքցնելով ոչ մի բան:

– Շատ լավ, իսկ ընդհանուր հսկողության համար ի՞նչ եք նախատեսել:

– Յուրաքանչյուր շրջանի համար նշանակում ենք 4 կամ 5 պատասխանատուներ, որոնք ընտրվում են ընդհանրապես Հայ առաքելական եկեղեցու եւ ՀԲԸՄ-ի շրջանակներից եւ որոնք պետք է ունենան հատուկ անցաթղթեր, որոնցով ցանկացած խանութ կամ պահեստ ստուգելու իրավունք պետք է ունենան:

Հարցազրույցը վարեց
ՌԱՖՖԻ ՀԵՐՄՈՆ ԱՐԱՔՍԸ

Հայ-իտալական կամուրջ. հայագիտական կապերը զարգանում են

1960-ական թվականներին Հայաստանի Գիտությունների ակադեմիայի արվեստի ինստիտուտի եւ Իտալիայի երկու խոշոր կրթական օջախների՝ Միլանի պոլիտեխնիկ ինստիտուտի եւ Հռոմի համալսարանի գիտնականների միջեւ ծնունդ առավ առաջին համագործակցությունը: Անցած տարիների ընթացքում տպագրվեցին բազմաթիվ գրքեր, կազմակերպվեցին հայ արվեստի միջազգային գիտաժողովներ: 1988 թվականի դեկտեմբերին կնքվեց մի նոր պայմանագիր՝ Երեւանի եւ Բոլոնիայի համալսարանների միջեւ: Վերջինիս իրագործման մասին է պատմում Երեւանի համալսարանի հայագիտական ամբիոնի ավագ գիտաշխատող, արվեստագիտության թեկնածու Լեւոն Չուգասզյանը:

– Պայմանագիրը թեեւ ստորագրվեց 1988-ին, բայց սկսեց գործել 1990 թ.-ից, երբ Հայաստան եկավ Բոլոնիայի համալսարանի հայագիտական դասընթացների վարիչ Գաբրիելա Ուլուհոջյանը: Նա մեր համատեղ ծրագրի նախաձեռնողներից էր եւ աշխատեց ամեն ինչ անել, որպեսզի պայմանագիրը թղթի վրա չմնա: Երեւանի համալսարանում եւ Մատենադարանում աշխատելուց հետո նա մեկնեց Իտալիա: Իսկ 1991-ի նոյեմբեր-դեկտեմբեր ամիսներին Իտալիա մեկնեցինք ես եւ Երեւանի համալսարանի հայագիտական կենտրոնի վարիչ, դոկտոր Արշակ Մադոյանը: Մեր հիմնական նպատակն էր ծանոթանալ Բոլոնիայի գրադարաններում պահպանված հայ մշակույթին վերաբերող նյութերին: Բոլոնիայի համալսարանը Եվրոպայի ամենահին կրթօջախներից է: Մեզ համար մեծ պատիվ էր համագործակցել այդ քաղաքի մտավորականության ներկայացուցիչների հետ, դասախոսություններ կարդալ Բոլոնիայի, իսկ հետո նաեւ Ռավեննայի համալսարաններում, Միլանի հայկական տանը:

Իտալիայի հայ համայնքը արմատապես տարբերվում է մյուս հայ գաղթօջախներից: Հռոմում, Պալմայում, Ֆլորենցիայում, Վենետիկի Ս. Ղազար կղզում ունեցած հանդիպումները ցույց տվեցին, որ այնտեղ ապրում են հիմնականում գիտությամբ, կրթությամբ, մշակույթով զբաղվող մարդիկ: Ու թեեւ քիչ են, բայց թե Հայաստանի երկրաշարժի ժամանակ եւ թե հետո իտալական կողմի ցույց տված մարդասիրական օգնության կազմակերպման գործում նրանք մեծ դեր են խաղացել:

Մեր համալսարանների միջեւ կապն էլ, փաստորեն, ծնվեց հայ համայնքի ակտիվ աջակցությամբ:

Հատկապես կցանկանայի նշել հայ գաղութի այսօրվա ղեկավարների՝ Հակոբիկ Մանուկյանի, հայ մշակույթի նվիրյալ Հրանտ Բամբակյանի ճիգերը, ինչպես եւ Վենետիկի Ս. Ղազար կղզու հայր Լեւոն Զեքիյանի եւ արդեն վերը հիշատակված Գաբրիելա Ուլուհոջյանի եւ մյուսների հայրենանվեր աշխատանքը: Նրանց ջանքերով շուտով Միլանում նույնպես կբացվի հայագիտական կենտրոն:

Մեր այցը նշանավորվեց նաեւ մի քանի կարեւոր պայմանավորվածություններով: Նախ, Հայաստանում եւ Իտալիայում պետք է հրատարակվեն մի շարք ուսումնասիրություններ, անցկացվեն բյուզանդական արվեստի դասընթացներ: Ընդ որում, այդ դասընթացների գլխավոր ղեկավար Ռաֆայելա Ֆարիոլին բանավոր համաձայնություն է տվել, որ 2 տարի անց իտալական կողմը հայ արվեստին նվիրված մի փոքր գիտաժողով կկազմակերպի, իրենց իսկ ծախսերով կհրատարակի հայ մշակույթին նվիրված գիրք, որը կտարածվի աշխարհի բոլոր բյուզանդական կենտրոններում: Ի դեպ, այդ դասընթացներին համախմբում են մեծ թվով իտալացի երիտասարդներ, եւ այն, որ նրանք շփվում են հայկական արվեստի նմուշների հետ, ծանոթանում մեր հայագետներին, մեծ նշանակություն ունի: Չէ՞ որ մարդուց մարդ կամուրջը հետագայում վերածվում է երկրից երկիր կամրջի: Իսկ դա կարեւորում է մեր համագործակցությունը, որի սահմաններն արդեն դուրս են գալիս հայագիտության շրջանակներից: Թեեւ մենք հայագետներս էինք պայմանագրի նախաձեռնողները, սակայն այն իր մեջ ներառավ նաեւ լազերային ֆիզիկայի, երկրաբանության եւ աշխարհագրության ոլորտները: Եվ հիմա Իտալիայի համալսարաններից Հայաստան պետք է այցելեն երկրաբաններ, որոնց հետաքրքրում է Հայաստանի հրաբխային վիճակը: Հուսանք, որ հայագիտությամբ հիմնադրված կամրջի հիմքերն ավելի կամրապնդվեն եւ կստեղծեն նպաստավոր պայմաններ հայ-իտալական կապերի զարգացման համար: ■

«Վարորդական հարկը» բարձրանում է

Մարտ ամսի սկզբից Հայաստանի Հանրապետության տարածքում բարձրացվեցին միջքաղաքային տրանսպորտի գները: Դա կարծես հեշտացրեց «պղտոր ջրում ձուկ որսացողների» գործը: Խոսքը կոնկրետ վերաբերում է Երեւան-Սեւան երթուղին սպասարկող վարորդներին, որոնք ցրտաշունչ ձմռան դժվարանց կիլոմետրերի դիմաց ուղեւորներից պահանջում են սովորականից ավելին. 6 ռ. 40 կ. արժողությամբ տոմսը դառնում էր 8 ռ.: Վարորդներն արդարանալու համար հազարումի պատճառ են բերում: Ուղեւորները դժգոհում են, բողոքում, սակայն, ինչ արած, Սեւանի ավտոկայան կոչված տեղում տոմս վաճառելու կետ չկա: Դրանք վաճառվում են ավտոբուսներում, իսկ երթուղու վերջում ուղեւորներին ստիպում կատարել լրացուցիչ վճարումներ: Այդ հարցով զբաղվող Սեւանի ավտոձեռնարկությանը երեւի թե ձեռնտու է նման բարձիթողի վիճակը:

Հետաքրքիր է, թե գների թանկացումից հետո որքանով կավելանա «վարորդական հարկը»:

ՎԻԳԵՆ ՍԻՄՈՆՅԱՆ

digitised by A.R.A.R.@

ԿԻՊՐՈՍՅԱՆ ԵՌԱՆԿՅՈՒՆՈՒ ԱՐՑԱԽՅԱՆ ԴԱՍԵՐԸ

Փորձելով անհրաժեշտ դասեր քաղել կիպրոսյան խնդրի պատմությունից, ամենեւին նպատակ չունենք նույնացնել Արցախի խնդիրը նրա հետ: Սակայն ակնհայտ տարբերություններով հանդերձ, այս երկու խնդիրներն ունեն ընդհանրություններ: Մեր կարծիքով, անհրաժեշտ է դասեր քաղել տասնամյակներ շարունակ միջազգային հանրության ուշադրության կենտրոնում գտնվող, ողբերգական իրադարձություններով լի կիպրոսյան խնդրից:

Դաս առաջին

Կիպրոսյան խնդիրը նախ ուսանելի է իր կառուցվածքային առումով. ինչպես Արցախի խնդրում, այստեղ եւս առկա է մի եռանկյունի, որի գագաթներից երկուսը ազգային պետություններն են՝ Թուրքիան ու Հունաստանը, իսկ երրորդ գագաթը՝ երկու հակամարտ էթնիկական տարրերով բնակեցված Կիպրոսը, որի վրա գերիշխանություն հաստատելու եւ իրենց էթնիկական տարրի հաղթանակն ապահովելու համար էլ պայքարում են վերոհիշյալ երկու երկրները:

Այստեղ եւս առկա է մետրոպոլիայի գործոնը, ու թեեւ Հունաստանն ու Թուրքիան չեն եղել Բրիտանիայի անմիջական տիրապետության տակ, երկար ժամանակ գտնվում էին վերջինիս քաղաքական ու տնտեսական ազդեցության ոլորտում:

Հատկանշական է, որ մինչեւ անկախությունը Կիպրոսում աշխուժորեն հակաբրիտանական գործողություններ էին ծավալում հույները: Միաժամանակ հույներն ակնկալում էին քրիստոնյա բրիտանացիների աջակցությունը: Այս երկուսի անհամատեղելիությունը բնականաբար պետք է բացասական հետեւանքներ ունենար կիպրոսցի հույների համար: Բրիտանական իշխանությունն ու եվրոպական ժողովուրդների համակրանքն իրենց քաղաքական շահերին ծառայեցնելու փոխարեն, Կիպրոսը Հունաստանին շուտափույթ միացնելու բուռն հեռանկարով խանդավառված՝ Կիպրոսի ու Հունաստանի հույներն ընտրեցին Բրիտանիայի նկատմամբ զինված դիմակայության ուղին, ինչը ոչնչի չհանգեցրեց:

Բրիտանիան, անհանգստանալով, թե վերջնական հաղթանակից հետո հույները չեն հանդուրժի կղզում բրիտանական ռազմական ներկայությունը (հույները բազմիցս արտահայտվել են Կիպրոսում ռազմական հենակետերի վերացման օգտին), ստեղծեց իր շահերին համապատասխանող այնպիսի իրավիճակ, երբ նրա ռազմական ներկայությունը դարձավ անխուսափելի:

Կիպրոսի խնդրում հույների զինված դիմակայությունը Բրիտանիային եւ Արեւմուտքի ռազմավարական շահերի անտեսումը բացասաբար անդրադարձավ ազգային խնդիրների իրականացման վրա:

Դաս երկրորդ

Մեկնարկային փուլում, անկախության հռչակումից հետո, Կիպրոսի հույն եւ թուրք համայնքների հաշվեկշիռը գրեթե հավասար էր 1988թ. Լեռնային Ղարաբաղում հայ եւ ադրբեջանական բնակչության հաշվեկշռին (անկախության հռչակման տարում՝ 1961թ. մարդահամարի տվյալներով Կիպրոսի թուրք բնակչությունը կազմում էր ընդհանուր թվի 18 տոկոսը): Սակայն ոչ հույները, ոչ էլ հայերը չկարողացան օգտագործել դեմոգրաֆիական այդ առավելությունը: Կոնֆլիկտի ընթացքում Թուրքիան մեծ ներհոսք կազմակերպեց Կիպրոս եւ եթե չլիներ եվրոպական համայնքին մուտք գործելու Թուրքիայի ձգտումը, նա կարող էր հաջողությամբ ավարտել այդ գործը եւ Կիպրոսը դարձնել առավելագույնս թուրքաբնակ: Այսօր թուրքերը տիրում են կղզու տարածքի 40 տոկոսին: Կարելի է ակնկալել, որ առաջին իսկ պատեհ առիթի դեպքում թուրքերը կավելացնեն իրենց բնակչության խտությունը եւ Կիպրոսի հյուսիսի լիակատար թուրքացումը անդառնալի կդառնա: Կիպրոսի հարցում Թուրքիայի հնարավոր գործողությունները, այդ թվում նաեւ լայնածավալ տարաբնակեցումը առայժմ կաշկանդվում են եվրոպական համայնքի հետ հարաբերությունները չփչացնելու Թուրքիայի իսկ ձգտումով: Սակայն չի կարելի բացառել, որ ապագայում Թուրքիան կկարողանա հաղթահարել այդ գործոնը:

Հույները զանգվածային տարաբնակեցման փորձեր չեն կատարել, թեեւ նրանք ունեին դրա բոլոր հնարավորությունները: Հավանաբար, հույները հանգստացած են ներկայիս վիճակով եւ թուրքական տարաբնակեցման վտանգը հաշվի չեն առնում: Սակայն առավել հավանական է թվում, որ այս խնդիրը պարզապես հունական քաղաքականության թերացումներից մեկն է:

Արցախում վերջին մարտական գործողությունների ընթացքում հեռացավ 1988թ. ի վեր այնտեղ տարաբնակեցված ադրբեջանական բնակչությունը: Ինչ վերաբերում է հայերի կողմից Արցախի բնակեցման խնդրին, դրա իրականացումը ոգեւորության առանձին բռնկումներից այն կողմ չանցավ:

Տարածքային նման կոնֆլիկտների հանգուցալուծման ժամանակ կարեւոր նշանակություն է ունենալու դեմոգրաֆիական գործոնը: Նա, ում կհաջողվի առավելագույնս բնակեցնել վիճելի տարածքը, ի վերջո՝ իրական հնարավորություն կունենա տիրանալու դրան:

Դաս երրորդ

Հունաստանի եւ Կիպրոսի հույների համար ազդեցիկ գործոն են «պատմական անցյալի» խնդիրները: Երկուսն էլ դարեր շարունակ եղել են թուրքական լծի տակ եւ Կիպրոսի համար մղվող պայքարը հույն ժողովրդի համար տեղական քաղաքական խնդիր չէ, այլ Թուրքիայի դեմ դարավոր ազատագրական պատերազմի շարունակությունը:

Հունական պահանջատիրությունը՝ էնոզիսի գաղափարը, ձեւավորվել է Հունաստանի անկախացումից անմիջապես հետո, 19-րդ դարի երեսնական թվականներին եւ Կիպրոսի անկախացման ժամանակ հարյուր երեսուն տարվա պատմություն ուներ: Սակայն կյանքը ցույց տվեց, որ այդ շարժումը 20-րդ դարի երկրորդ կեսին էր հասել առանց գաղափարական հիմքի ու քաղաքական լուրջ նախապատրաստության: Հույների գործողություններում ավելի շատ իշխում էին զգացմունքայնությունն ու խանդավառությունը, քան քաղաքական հաշվարկները: Այլապես ինչպես բացատրել 1930թ. սկսված անիմաստ զինված պայքարը Բրիտանիայի դեմ, ինչը հետագայում ի չիք դարձրեց Կիպրոսում ֆեդերատիվ ժողովրդավարական պետության սահմանադրական հիմքեր ստեղծելու անգլիացիների փորձերը: Կամ ինչ գնահատական տալ 1974թ. հունական ներխուժմանը, որը սոսկ «օրինականացրեց» թուրքական զինված միջամտությունը եւ հանգեցրեց Հյուսիսային Կիպրոսի Թուրքական Հանրապետության ստեղծմանը: Հույների անհիմն ոգեւորության եւ զգացմունքային գործողությունների փաստերը շատ են, իսկ դրանց հետեւանքները՝ ակնհայտ:

Հույների պայքարի հատկանշական գծերից մեկն էլ «պահանջատիրությունն» է ի դեմս միջազգային հանրության եւ հատկապես եվրոպական հասարակայնության: Հույները մինչեւ այժմ էլ գտնում են, որ մեծ տերությունները պարտավորություններ ունեն հելլենիզմի հայրենիքի նկատմամբ, իսկ մեծ քաղաքականության հաշվենկատ քայլերը գնահատում են իբրեւ «հելլենիզմին հասցված վիրավորանք»: Հայտնի չէ, սթափեցրի՞ն արդյոք հույներին ԱՄՆ-ի նախագահ Ջորջ Բուշի եւ Թուրքիայի նախագահ Թուրգութ Օզալի բանակցությունները Անկարայում, որոնք առիթ էին տվել թուրքական մամուլին ընդգծելու Բուշի այն արտահայտությունը, թե «Թուրքիայի կողքին Հունաստանը ոչինչ է» («Հյուրրիեթ» 25. 07. 1991թ.): Հունաստանը վաղուց արդեն դուրս է մնացել մեծ քաղաքականության շրջանակներից, զուրկ է քաղաքական նախաձեռնություններից եւ վերջին տասնամյակներում որեւէ արժեքավոր միտք աշխարհին չի առաջարկել: «Անկյալ» երկրի կարգավիճակը գուցե եւ բնական է ներկայիս շատ երկրների համար, սակայն ոչ նրանց, ովքեր հավակնում են ազգային հարցեր լուծելու:

Թուրքիայի քաղաքական ակտիվության կորն անշեղորեն աճում է, նա

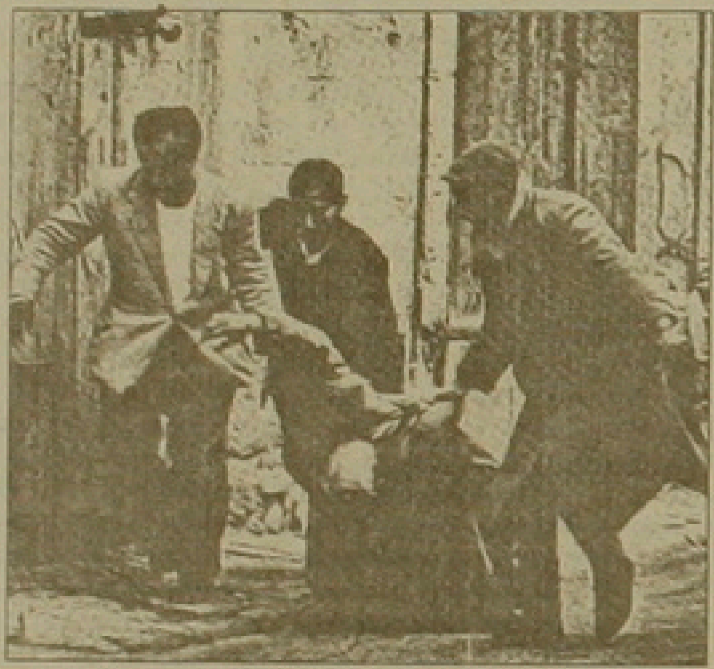

արդեն մոտ է Միջին եւ Կենտրոնական Արեւելքում կենտրոնական դեր ստանձնելու իր նպատակին: Եթե մինչեւ այսօր Արեւմուտքը թույլ չի տվել Թուրքիային «կուլ տալու» Կիպրոսը, դա ոչ թե Հունաստանի ձեռքբերումն է, այլ այն պարզապես հակասում է մեծ տերությունների շահերին: Կիպրոսի խնդրում Թուրքիան գուցե երբեւէ գնա արմատական զիջումների, սակայն լոկ ավելի խոշոր խնդիրներ լուծելու եւ, ի վերջո, ավելիին տիրանալու նպատակով:

Պետք է խոստովանել, որ Արցախի խնդրում հայկական կողմը հաճախ տուրք է տվել զգացմունքներին եւ իր գործողություններում ոչ միշտ է առաջնորդվել ազգային խնդիրների առաջնայնության սկզբունքով: Հայ ժողովրդի համար եւս արցախյան պայքարը դարավոր ազատագրական պայքարի օրգանական շարունակությունն է, հայկական պահանջատիրության բաղկացուցիչ մասը: Սակայն ստիպված ենք փաստել, որ հայկական քաղաքական միտքը եւ Հայաստանում, եւ սփյուռքում այդ պայքարի համար անհրաժեշտ քաղաքական եւ գաղափարական նախապատրաստությունը չուներ: Մինչեւ այժմ էլ բացակայում է ազգային ուժերը միավորելու ընդունակ գաղափարախոսությունը կամ գործունեության ծրագիրը, իսկ կուսակցական եւ անձնական հակասությունները փոշիացնում են առանց այն էլ սահմանափակ հնարավորությունները:

Դաս չորրորդ

Շրջանային կոնֆլիկտները մեծ քաղաքականության անհրաժեշտ հատկանիշներն են: Որոշ առումով, դրանք մեղմացնում են վտանգավոր դիմակայությունը առավել զորեղ ուժերի միջեւ: Մեծ տերությունների համար շրջանային կոնֆլիկտների ու նրանց մասնակիցների «խաղարկումը» այդ շրջանում գերիշխանություն հաստատելու ամենակարճ ճանապարհն է:

Կիպրոսի խնդիրն ու հույն-թուրքական հակամարտությունն ընդհանրապես տասնամյակներ շարունակ հաջողությամբ շահարկվում են Արեւմուտքի կողմից եւ «զսպաշապիկի» դեր են խաղում թե Հունաստանի, թե Թուրքիայի համար: Անվտանգության հարցերում միմյանց զիջելու ձգտումն էր, որ 1952թ. որոշիչ եղավ Հյուսիս-ատլանտյան դաշնակցությանն անդամակցելու հարցում: Թեեւ Հունաստանը ոչ մի էական առաջնություն չստացավ Թուրքիայի նկատմամբ եւ, վիրավորված թուրք-հունական հարաբերություններում դաշնակիցների «անկողմնակալությունից», լքեց դաշնակցությունը 1974թ., սակայն 1980թ. ստիպված էր վերադառնալ ու համակերպվել այդ իրողության հետ, իբրեւ փոխհատուցում ստանալով եվրոպական տնտեսական համագործակցությանն անդամակցելու իրավունքը:

Շրջանային այլ կոնֆլիկտների համեմատությամբ Կիպրոսի խնդիրը կարելի է բավականին մեղմ համարել: Այստեղ որոշիչ դեր խաղացին մի շարք գործոններ. նախ՝ Կիպրոսի ստրատեգիական դիրքը Եվրոպայում, երկրորդ՝ սոցիալիստական ճամբարի միջամտության հնարավորությունը եւ երրորդ՝ թե Հունաստանում, թե Թուրքիայում Արեւմուտքի ազդեցության անհրաժեշտ խորությունը չուներ եւ կոնֆլիկտի արյունալիության դեպքում կարող էին անցանկալի տեղաշարժեր լինել այդ երկրներում (Հունաստանում առավել ուժեղ էին սոցիալիստական տրամադրությունները, իսկ Թուրքիայում միշտ առկա էր սեկուլյարիզացիայի ընդհատման վտանգը):

Սոցիալիստական ճամբարի փլուզումից եւ Թուրքիայի կողմից նոր ստրատեգիական դիրքեր գրավելուց հետո Հունաստանի դրությունը խիստ անբարենպաստ է դիտվում, իսկ Կիպրոսի խնդրում Թուրքիայի հավակնությունների սահմանափակման ապահովումը թողնվում է Արեւմուտքի մեծերի ողորմածությանը:

Արցախյան կոնֆլիկտն արդեն իսկ կարելի է դասել արյունալի պատերազմների թվին: Իրադարձությունների զարգացման միտումն ուղղված է դեպի կոնֆլիկտի ծավալումն ու բարդացումը: Ի տարբերություն Կիպրոսի, Արցախը ասիական տարածք է եւ զուրկ է անհրաժեշտ ուշադրությունից: Կոնֆլիկտի բարդացմանը նպաստում են նաեւ ԽՍՀՄ-ի անորոշ վիճակը եւ քաղաքական սուր հակամարտությունը Միջին Արեւելքում: Չկա այն կազմակերպված ուժը (Կիպրոսյան խնդրում դա Արեւմուտքն էր), որը շահագրգռված լիներ կոնֆլիկտի շուտափույթ կարգավորման հարցում: Արցախյան կոնֆլիկտը նպաստավոր պայմաններ է ստեղծում նրա մասնակիցների վրա ճնշում գործադրելու եւ Անդրկովկասում գերիշխանություն հաստատելու մրցակցության համար: Պատերազմող կողմերի անմիջական հարեւանները՝ Իրանն ու Թուրքիան, կարող են շահարկել Արցախի խնդիրը անժամկետ, մերթ ընդ մերթ փոխելով իրենց կեցվածքը, ճնշման ուղղությունն ու հզորությունը: Թեեւ այս երկու երկրները խիստ հակադիր են միմյանց, ինչը Հայաստանում հույս է ներշնչում նրանց միջեւ խուսանավելու հնարավորության վերաբերյալ, սակայն պետք չէ բացառել, որ երկուսն էլ գոհունակությամբ կընդունեն Ադրբեջանի հաջողությունը: Կհաղթանակի Ադրբեջանը իսլամական դրոշի, թե թուրքական կիսալուսնի հովանու ներքո՝ այնքան էլ էական չէ: Մահմեդական Արեւելքի երկրներին հատուկ է պարբերական անցումը ազգայինից կրոնականի եւ հակառակը, ուստի Ադրբեջանի վրա գերիշխանություն հաստատելու հեռանկարը իրական է եւ Իրանի, եւ Թուրքիայի համար:

Ռուսաստանի քայլերի անհետեւողականությունն ապացույցն է այն անորոշության, որը տիրում է երկրում: Ռուսաստանը գտնվում է անցումային դժվարին փուլում եւ հայտնի չէ, թե երբ վերջնականապես կկողմնորոշվի իր արտաքին քաղաքականության մեջ: Ո՞ր նախապատվությունը կհաղթանակի ռուսական քաղաքական մտքում՝ ավանդական քրիստոնյա միավորողի՞, թե՞ ռուս-թուրքական դաշինքի վրա հիմնված նոր գերտերության: Այսօր գործոնների ծանրության նժարը հակում ունի թեքվելու դեպի երկրորդը:

Թե որքանով է Արեւմուտքը հավատարիմ «մարդու իրավունքների պաշտպանության առաջնայնության» սկզբունքին, կարողացանք համոզվել հայ-ադրբեջանական հարցում ԱՄՆ-ի եւ Ֆրանսիայի դիվանագիտական քայլերով: Մեծ տերություններն առաջնորդվում են քաղաքական հաշվարկներով, ոչ թե զգացմունքայնությամբ եւ անիմաստ է վիրավորվածի կեցվածք ընդունել կամ բարձրաձայն արտահայտվել խաբված ակնկալիքների մասին: Չէ որ լոկ Հայաստանի քաղաքական միտքն էր «հաշվարկել», որ ԱՄՆ-ն ու Ֆրանսիան պետք է առավելագույնս հակված լինեին դեպի Հայաստանը:

Այս ամենը, իհարկե, չի նշանակում, թե որեւէ մեկը թույլ կտա Ադրբեջանին հեշտությամբ հաշվեհարդար տեսնել ԼՂՀ-ի հետ: Մեծ քաղաքականության համար շրջանային կոնֆլիկտներն «արժեքավոր» են իրենց երկարատեւությամբ: Կարելի է ենթադրել, որ այս անգամ էլ խաղի օրենքները կպահպանվեն: Խնդիրն այլ է. որքանո՞վ է կոնֆլիկտի տեւականությունը համապատասխանում Հայաստանի ու ԼՂՀ-ի շահերին, ի՞նչ գին կվճարի մեր ժողովուրդը այս խնդրի հանգուցալուծման համար եւ հօգուտ ո՞ւմ այն կլուծվի:

Տպավորությունն այնպիսին է, որ Հայաստանում այսօր ո՛չ իշխանությունները, ո՛չ էլ քաղաքական կուսակցությունները չեն գիտակցում խնդրի ողջ լրջությունը:

Արցախյան խնդրի վրա հայկական քաղաքական մտքի կողմից հսկողություն սահմանելու եւ արդյունավետ գործունեություն ծավալելու համար անհրաժեշտ է որակապես նոր փոխհարաբերություններ հաստատել Հայաստանի իշխանությունների, ՌԱԿ-ի եւ ՀՅԴ-ի միջեւ: Ազգային խնդիրները լուծելու, Հայաստանի ու ԼՂՀ-ի անվտանգությունն ապահովելու կայուն երաշխիքը հանրապետության եւ սփյուռքի կարող ուժերի համախմբումն է ու փոխհամաձայնեցված քաղաքականությունը:

Դաս հինգերորդ

Կիպրոսն ի սկզբանե միջազգային հանրության կողմից ճանաչվել է իբրեւ միջազգային իրավունքի լիիրավ սուբյեկտ, սակայն նույնիսկ դա երաշխիք չէր Կիպրոսի տարածքային ամբողջականության եւ պետական ինքնիշխանության ապահովման համար: Հույների անպատասխանատու գործողություններն ու թուրքական գործուն դիվանագիտությունը լրացնելով միմյանց՝ ձեւավորեցին Կիպրոսի խնդրի ներկայիս տարբերակը:

Դաս վեցերորդ

Իրադարձությունների զարգացումը Արցախում հասել է իր ճգնաժամային բարձրակետին (դա առաջին անգամը չէ եւ վերջինը չի լինելու): Ադրբեջանն արդարացիորեն անհանգստացած է, որ եթե մարտի դաշտում հայկական կողմի հաջողություններին ավելանա միջազգային հանրության կողմից ԼՂՀ-ի որպես ինքնուրույն միավորի ճանաչումը, ապա Արցախի խնդրի հայանպաստ լուծումը այս կամ այն ձեւով իրատեսական է դառնում: Ցավոք, ստիպված ենք փաստել, որ Հայաստանի դիվանագիտությունը պատրաստ չէ ապահովելու ԼՂՀ-ի խնդրի հաջողությունը միջազգային ատյաններում: Քաղաքականության մեջ Հայաստանի անկարողության առաջին ազդանշանը փետրվարի 28-ի ԵԱՀԽ-ի խորհրդակցության եւ մարտի 4-ի ՄԱԿ-ի հանձնաժողովի աշխատանքների արդյունքներն են: Հայ ժողովրդի պատմության մեջ սա առաջին դեպքը չէ, երբ մարտի դաշտում տարած հաղթանակների նշանակությունը խամրում է դիվանագիտական անճարակության պատճառով:

Հայաստանի կառավարությունը պետք է գործուն միջոցներ ձեռնարկի արտաքին քաղաքականության մեջ իր երկամյա ձախողումները շտկելու համար: Այլապես Արցախի գլխին այսօր արդեն կախված է «Բեռլինի կոնգրեսի» մռայլ ուրվականը:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏՅԱՆ

[illegible]

«Մենք կհամաձայնենք Լեռնային Ղարաբաղի վերաբերյալ ցանկացած լուծման, միայն թե բնակչությունը դա ընդունի»,

հայտարարեց Տեր-Պետրոսյանը

Այս վերնագրով ֆրանսիական ազդեցիկ «Լը Մոնդ» օրաթերթը իր փետրվարի 25-ի համարում հարցազրույց է տպագրել Հայաստանի նախագահի հետ, որը թեեւ ինչ ուշացումով, սակայն ուզում ենք ներկայացնել ընթերցողների ուշադրությանը, այնտեղ պարունակված ազգային առանցքային հարցերի վերաբերյալ նախագահի հստակ դիրքորոշումների պատճառով:

– Ինչո՞ւ Հայաստանը չի ճանաչում 1991 թ. դեկտեմբերի 11-ի ինքնորոշման հանրաքվեով հռչակված Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետությունը:

– Մենք ցանկանում ենք ամեն ինչ անել խուսափելու այն բանից, որպեսզի այս խնդիրը չդիտվի որպես Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ առճակատում: Սխալ է ասել, թե Հայաստանը հողային պահանջներ ունի Ադրբեջանից: Դա ոչ էլ կրոնական կամ ազգամիջյան առճակատում է: Միակ իրական խնդիրը Լեռնային Ղարաբաղի ինքնորոշման խնդիրն է: Մենք կհամաձայնենք ցանկացած լուծման հետ, միայն թե Լեռնային Ղարաբաղի բնակչությունն ընդունի դա:

Այդ տարածքը հռչակել է իր անկախությունը, եւ Հայաստանը կօգնի նրան իրականացնելու այդ որոշումը: Սակայն եթե մենք պաշտոնապես ճանաչենք Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետությունը, մեզ կմեղադրեն խառնվելու, այսինքն՝ զրգռումների մեջ: Մենք ուզում ենք այնպես անել, որպեսզի միջազգային հանրությունը հաշվի առնի այդ անկախությունը: Մինչեւ այժմ այս նպատակով բանակցություններ ենք վարել եւ որոշ խոստումներ ստացել:

– Ո՞ր երկրներից:

– Դուք հասկանում եք, որ չեմ կարող ավելին ասել:

– Սակայն դուք ճանաչում եք Ադրբեջանի ներկա սահմանները:

– Այո, մենք դա արել ենք ստորագրելով ինչպես ԱՊՀ ստեղծման փաստաթղթերը, այնպես էլ ԵԱՀԽ-ին անդամակցելու պաշտոնական արձանագրությունները: Մեզ համար կարեւորը Լեռնային Ղարաբաղում միջազգային դիտորդների ներկայությանը հասնելն է, որպեսզի չափավորենք ազերիների հարձակումների թափը: Երբ Ադրբեջանը համառի մերժել այս դիտորդների ներկայությունը, այդ ժամանակ մենք կբարձրացնենք Բաքվի կողմից մարդու իրավունքների խախտման խնդիրը, նպատակ ունենալով Լեռնային Ղարաբաղը դնել միջազգային հանրության հովանավորության տակ:

– Երկյուղ ունե՞ք, որ Ադրբեջանը կազգայնացնի իր տարածքում տեղակայված խորհրդային 4-րդ բանակը եւ իսկական պատերազմ կսանձազերծի Հայաստանի դեմ:

– Այդ վտանգը կա: Ադրբեջանին որեւէ կողմից վտանգ չի սպառնում, եւ ձգտելով այդ բանակն ազգայնացնել, նա միայն մի նպատակ ունի՝ ուժի միջոցով լուծել Ղարաբաղի հարցը, ստիպելով հայ բնակչությանը դիմել արտագաղթի: Իրավաբանորեն, քանի որ Ադրբեջանը չի վավերացրել ԱՊՀ ստեղծման վերաբերյալ զանազան փաստաթղթերը, Բաքուն իրեն չի կարող թույլ տալ այդպիսի ազգայնացում:

– Ներկայումս հայկական բանակ կա՞:

– Ոչ, մենք ազգային բանակ չունենք: Մենք լոկ երկրապահի ջոկատներ ունենք Ադրբեջանի հետ սահմանի երկայնքով: Թուրքիայի եւ Իրանի հետ սահմանները հսկում են ԱՊՀ-ի զորքերը: Ինչ վերաբերում է հյուսիսում Վրաստանի հետ մնացած սահմաններին, այն ամբողջությամբ բաց է:

– Նախատեսո՞ւմ եք ստեղծել բանակ:

– Ոչ, Հայաստանը սոսկ մի փոքրիկ ազգային գվարդիա պետք է ունենա: Մենք ցանկանում ենք Հայաստանում տեղադրել ԱՊՀ ռազմական ճանակակազմ: Ներկայումս նախկին խորհրդային բանակի 8 հազար զինվոր տեղաբաշխված են մեր տարածքի վրա: Նախատեսվում է այդ թիվը հասցնել 20 հազարի, որը մեզ լիովին բավարարում է: Ցանկալի կլիներ, որ ԱՊՀ-ն մեզ մոտ մշտական բազաներ ունենար:

– ԱՊՀ-ն ի՞նչ դեր պիտի խաղա Լեռնային Ղարաբաղի կոնֆլիկտի հարցում: Դրա մասին խոսե՞լ եք Բորիս Ելցինի կամ մարշալ Շապոշնիկովի հետ:

– Այո, մենք դրա մասին հաճախ ենք խոսել: Երկու կողմից էլ, մենք ցանկանում ենք ԱՊՀ խաղաղարար ուժերի միջամտությունը: Սակայն այս պահին այդպիսի միջամտության մեխանիզմ գոյություն չունի: ԱՊՀ պետությունների մեծ մասը, այդ թվում Ռուսաստանը եւ Ղազախստանը, հակված են ստեղծել խաղաղարար ուժեր: Սակայն ներկա պահին Ուկրաինան, Մոլդովան եւ Ադրբեջանը դրան հակառակվում են:

– Իսկ Բորիս Ելցի՞նը:

– Նա մեծապես հակված է խաղաղարար ուժեր ուղարկել Լեռնային Ղարաբաղ: Քանզի գիտե, որ այս ուժերը օգտակար կլինեն ոչ միայն Լեռնային Ղարաբաղի կոնֆլիկտի հարցում, այլ, անհրաժեշտության դեպքում, նաեւ Ռուսաստանի Ֆեդերացիայի տարածքում: Մոսկվան կարիք ունի չեզոք ուժերի, չներգրավվելու համար շովինիզմի կամ իմպերիալիզմի մեջ: Ելցինը, երբ ուզում է միջամտել, ապա միայն այնպես, ինչպես Միացյալ Նահանգներն արեցին Քուվեյթում ՄԱԿ-ի դրոշի տակ:

– Ե՞րբ եք դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատելու Թուրքիայի հետ:

– Վստահ եմ, որ Անկարայի հետ դիվանագիտական հարաբերություններ կհաստատենք նախքան ամառը: Տեխնիկական հարցերն արդեն կարգավորված են, սկզբունքային համաձայնություն է տրված ինչպես Երեւանում, այնպես էլ Անկարայում: Երկու կողմից էլ մամուլը կուրորեն կրկնում է այն տարաձայնությունները, ինչ վերաբերում է նախապայմաններից հրաժարվելուն: Որոշ հայեր պահանջում են, որ Անկարան պաշտոնապես ճանաչի 1915 թ. ցեղասպանությունը, մինչդեռ թուրքերից ոմանք ստիպում են, որպեսզի Երեւանը պաշտոնապես հրաժարվի Մեծ Հայաստանի գաղափարից: Սակայն երկու մայրաքաղաքները համաձայն են ոչ մի նախապայման չդնել դիվանագիտական հարաբերություններ հաստատելիս:

– Դա նշանակո՞ւմ է, արդյոք, որ դուք չեք ճանաչում Թուրքիայի ներկայիս սահմանները:

– Ցույց տվեք ինձ Հայաստանի պաշտոնական մի հատիկ հայտարարություն, որն ակնարկում է տարածքային որեւէ պահանջի մասին: Այդ հարցում նույնպես, անդամագրվելով ԵԱՀԽ-ին, մենք ճանաչել ենք Թուրքիայի ներկայիս սահմանները: Այսօր կարեւոր է, որ Հայաստանը եւ Թուրքիան կապվեն առեւտրական, գիտական եւ մշակութային շահավետ կապերով: Ավելին եւս, մենք կարող ենք քննարկել քաղաքական հարցեր:

– Կարծո՞ւմ եք, որ Իրանը դրական դեր է խաղում Լեռնային Ղարաբաղի հարցում: Թեհրանի կառավարությունը իրո՞ք չեզոք է թվում:

– Մինչեւ այժմ ոչ մի փաստ չունենք հաստատելու համար, թե Թուրքիան կամ Իրանը հրաժարվել են իրենց պաշտոնական չեզոքությունից: Ճիշտ է, երկու երկրներում էլ Ադրբեջանը վայելում է որոշակի շրջանակների համակրանքը: Նույնիսկ գաղտնի կերպով Թուրքիայի վրայով զենք է տեղափոխվում Ադրբեջան: Ես գնահատում եմ Իրանի ջանքերը: Երբ Թեհրանն առաջարկի արդար խաղաղության ծրագիր, մենք այն մի կողմ չենք դնի:

– Լեռնային Ղարաբաղի իշխանությունները առավել ծայրահե՞ղ չեն թվում, քան դուք:

– Իհարկե, մենք տարաձայնություններ ունենք: Լեռնային Ղարաբաղի իշխանությունները չեն ուզում լսել Ադրբեջանի սահմանների ներսում մնալու մասին: Այս ծայրահեղությունը բացատրվում է ազերիների ծայրահեղությամբ, որոնք իրենց հերթին չեն ուզում ոչինչ զիջել: Իմ կողմից, ես պարզապես առաջարկել եմ, բազմաթիվ անգամ, վերադառնալ նախկին կարգավիճակին՝ ինքնավար շրջան Ադրբեջանի հանրապետությունում: Դեռեւս մեկ տարի առաջ Լեռնային Ղարաբաղի ղեկավարները համաձայն էին: Սակայն իմ կարծիքը բավարար չէ, հատկապես պետք է բնակչության համաձայնությունը:

– Ներկայումս կոնֆլիկտը ավելի չի՞ սրվում:

– Սպառնալիքն իրոք իրական է: Բանակցություններն ուշանում են, ինչպես նաեւ խաղաղարար ուժերի ստեղծումը: Խաղաղության այն առաքելությունը, որ նախագահներ Ելցինը եւ Նազարբաեւը նախաձեռնեցին անցյալ տարվա սեպտեմբերի 23-ին, գրեթե արդյունք չի տալիս: Մենք ամեն ինչ անում ենք կոնֆլիկտը տեղայնացնելու համար եւ խուսափելու, որ այն չվերածվի Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ պատերազմի:

«Le Monde», 25 փետրվար 1992

Իցհակ Ալաթոնը քննադատվում է թուրքական մամուլում

Այս առիթով տեղեկանում ենք, թե Ամերիկյան կոնգրեսում ո՞վ եւ ինչպե՞ս է վերաբերվում հայկական հարցին

«Ազգ»-ի նախորդ համարում տեղեկացրել էինք, որ «Ալարկո Հոլդինգի» ծագումով հրեա թուրք նախագահը, հանրային կարծիքի ճնշման տակ, հրաժարվել է ամերիկահայ գործարար Հրայր Հովնանյանի հետ Տրապիզոնի նավահանգստում Հայաստանի համար տերմինալ ստեղծելու իր ծրագրից.

Հիշեցման կարգով նշենք, որ Ալաթոնը, թուրքական կառավարությանը եւ հասարակական կարծիքը սիրաշահելու եւ իր շահութաբեր ծրագրերն ընդունելի դարձնելու նպատակով, - այսպես ասած «փող էր փչել» թուրքերի ականջին հայտարարելով, թե «այս ծրագրի եւ ընդհանրապես Թուրքիայի ու Հայաստանի միջեւ ծնվելիք առեւտրական հարաբերությունների շնորհիվ Հայաստանի կառավարությունը եւ ամերիկահայ լոբբիի ազդեցիկ ներկայացուցիչներից Հրայր Հովնանյանը նահանջելու են Ապրիլի 24-ը հիշատակելու ավանդույթից եւ ցեղասպանության հարցից ընդհանրապես»: Այս նյութի շուրջ Հրայր Հովնանյանը եւ Վան Գրիգորյանը հերքումներ տվեցին, եւ ինչ ուշացավ եւ անուղղակիորեն արձագանքվեց թուրքական մամուլում. «Ալարկո Հոլդինգի» համանախագահ Յուզեֆ Գարիփը եւս շատ ենթադրություններ էր անում «ազգային հարցում» Հայաստանի կառավարության բռնելիք դիրքի վերաբերյալ:

Իր հերթին Հայաստանի ղեկավարությունը, թեեւ ինչ ուշացումով, սակայն բացահայտ հերքեց այս հայտարարությունները, որ լուրջ մտահոգությունների տեղիք էին տվել թե Հայաստանում, թե Սփյուռքում.

Թուրքական հանրային կարծիքը, իրեն խաբված զգալով, թիրախ դարձրեց Իցհակ Ալաթոնին, իբր սա «հանուն իր շահերի սուտ ու փուչ տեղեկություններ էր տվել»: Համբերության բաժակը լցվել էր, երբ անցյալ շաբաթ օրը Իցհակ Ալաթոնը գնացել էր Տրապիզոն մասնակցելու տեղի տեխնիկական համալսարանի կազմակերպած «Սեւծովյան ծովեզրյա առեւտուր» թեմայով ասուլիսին: Հանդիպելով բազմության անբարյացակամ վերաբերմունքին եւ իր հասցեին արված անհամ խոսքերին Ալաթոնը հանկարծ հրաժարվել էր իր ծրագրից. Այդ առիթով «Հյուրիյեթ»-ի մարտի 2-ի համարում լույս է տեսել Սեդաթ Էրգինի «Իցհակ Ալաթոնի հարցնելու հարցը» հոդվածը, որը մենք ներկայացնում ենք թարգմանաբար եւ մասնակի կրճատումներով: Հոդվածը հետաքրքրական է այն առումով, որ նրանում ավելի բացահայտ է երեւում, թե Ամերիկյան կոնգրեսում ով ինչպես է վերաբերվում հայկական հարցին.

Ռ.Հ.Ա.

ԱՄՆ-ում գործող հայկական լոբբին, որ մինչ օրս թշնամական կեցվածք ուներ Թուրքիայի հանդեպ, այժմ, «ռեալպոլիտիկի» պատճառով անհրաժեշտ է համարում այլ դիրք գրավել: Այսօր Հայաստանի Հանրապետության կենսական շահերը պահանջում են կապեր հաստատել Թուրքիայի հետ: Հայաստանը դատապարտված է Թուրքիայի հետ լավ հարաբերություններ ունենալու:

Հայաստանը եւ ԱՄՆ-ի հայկական լոբբին Թուրքիայի հանդեպ «բացվելիս» աշխատում են թաքցնել իրենց թշնամական վերաբերմունքը, որ անցյալի ժառանգությունն է: Այլ խոսքով առանց մի քայլ նահանջելու, ուզում են Թուրքիային պարտադրել իրենց թելադրած դիրքը: Դեռ վերջերս Ստամբուլում Հայաստանի Հանրապետության ղեկավարների հետ պաշտոնական առաջին հանդիպման ժամանակ նրանք նշեցին անհրաժեշտ երաշխիքներ, առանց որոնց անհնար է ծավալել բարիդրացիական հարաբերություններ:

Հարգելի Ալաթոնը փոխանակ հայտարարություններ անելու կարող էր թուրք լրագրողներին ներկայացնել Հրայր Հովնանյանին եւ Վան Գրիգորյանին, որոնք իրենք կներկայացնեին Հայաստան-Թուրքիա հարաբերությունների մասին ունեցած իրենց կարծիքները՝ փարատելով բոլոր կասկածները:

Ալաթոնի այս գործունեությունը առիթ դարձավ, որ բռնկվեն թուրքական արտգործնախարարության կողմից առաջադրված գործարար մարդկանց ունենալիք «դերի» մասին հին վիճաբանությունները:

Այս հարցի առիթով ուզում ենք մի փոքր համեմատություն կատարել:

Ծագումով հրեա մեկ այլ գործարար մարդ Կամհին, տարիներ ի վեր արտասահմանում գործում էր հօգուտ Թուրքիայի: Նա իր ծախսերով Վաշինգտոնում պահում էր մի պաշտոնյայի, որն զբաղվում էր թուրքական լոբբիի գործունեությամբ:

Երկու տարի առաջ, երբ ամերիկյան սենատում քննարկվում էր հայկական ցեղասպանության վերաբերյալ հարցի նախագիծը, Կամհին անձնապես աշխատում էր համոզել ծագումով հրեա ամերիկյան սենատորներին դեմ քվեարկել հարցին: Իսկ նույն ժամանակ Վան Գրիգորյանը սենատոր Բոբ Դոուլի գրասենյակում շտաբ էր բացել ճնշելու այնպիսի սենատորների, որով հնարավոր լիներ միջազգային ասպարեզներում խայտառակել Թուրքիային: Եթե հիշենք, որ նույն Վան Գրիգորյանը Ալաթոնի հետ գործակցողներից էր, ապա ավելի լավ կարող ենք պատկերացնել, թե այս երկու տարբեր մոտեցումներից ո՞րն է ավելի արժանի հարգանքի: ■

Hürriyet գրում է

◆ **Անկարա.-** Թուրքիայի ազգային մեծ ժողովում Բարօրության կուսակցության պառլամենտական խմբի փոխնախագահ Օղուզհան Ասիլթյուրքը առաջ քաշեց այն տեսակետը, թե Թուրքիայի արեւելքում մի նոր Իսրայել է առաջանում: Այնուհետեւ նա կառավարությանը մեղադրեց սպառնալիքի առնչությամբ անտարբեր կեցվածք ընդունելու մեջ: Ասիլթյուրքը պատգամավորներին հիշեցրեց զենքով եւ զինամթերքով բեռնված այն ինքնաթիռի մասին, որ, երկրում լայն տարածում գտած կարծիքի համաձայն, անցնելով Թուրքիայի տարածքը, վայրէջք էր կատարել Հայաստանում: Միաժամանակ նա դատապարտեց արտգործնախարար Հիքմեթ Չեթինի հանդիպումը երկու ամերիկահայերի հետ, որոնք թուրքերի համոզված թշնամիներ են *(նկատի ունի Հրայր Հովնանյանին ու Վան Գրիգորյանին)*, բնութագրելով հանդիպումը որպես սկանդալային երեւույթ: Այնուհետեւ Ասիլթյուրքն ասաց. **«Հայաստան-Ադրբեջան ընդհարումները Թուրքիայի վրա չափազանց մեծ պարտավորություններ են դնում: Թուրքիան անհապաղ պետք է միջամտի ընդհարումներին: Մենք չենք ասում, թե զավթենք Հայաստանը: Բայց անհրաժեշտ է կասեցնել Հայաստանի զավթումները, համապատասխանաբար աջակցություն ցույց տալով Ադրբեջանին»:**

◆ **Մոսկվա.-** Ռուսաստանի արտգործնախարար Անդրեյ Կոզիրեւը նամակով դիմեց Հիքմեթ Չեթինին եւ պահանջեց, որպեսզի Թուրքիան հայ-ադրբեջանական կոնֆլիկտում նախաձեռնություն հանդես բերի: Այդ մասին տեղեկացնելով, Չեթինն ասաց, թե Կոզիրեւն իրեն տեղյակ է պահել Մոսկվայում Ադրբեջանի ու Հայաստանի արտգործնախարարների հետ ունեցած հանդիպման մասին: **«Կոնֆլիկտի խաղաղ կարգավորման հարցում,** ասաց Չեթինը, **Ռուսաստանը Թուրքիայից ակնկալիքներ ունի եւ նման բնույթի նամակ Կոզիրեւի կողմից ուղարկվել է նաեւ Ջեյմս Բեյքերին»:** Հիքմեթ Չեթինը Նախարարների խորհրդին ծանոթացրեց նամակի բովանդակությանը: Խորհրդի նիստից հետո պետական նախարար եւ կառավարության խոսնակ Ալըն Գյոնենը պատասխանելով Ղարաբաղ զորք եւ օգնություն ուղարկելու վերաբերյալ լրագրողների հարցերին, ասաց. **«Կոնֆլիկտի լուծման լավագույն ձեւը խաղաղ բանակցություններն են: Մեր պարտականությունը դրա խաղաղ կարգավորմանը նպաստելն է, ոչ թե սադրիչ գործողություններ ծավալելը»:**

◆ **Մոսկվա.-** Արտգործնախարար Հիքմեթ Չեթինը հայտարարեց, որ նախագահ Լեւոն Տեր-Պետրոսյանից նամակ է ստացել: **«Տեր-Պետրոսյանը,** ասաց նա, **հայտնում է, որ Ղարաբաղը Հայաստանի հետ միացնելու որեւէ նպատակ չունի եւ նշում է, թե Հայաստանը Ադրբեջանին հողային պահանջ չի ներկայացնում»:** Խոջալուի գրավումից հետո Ղարաբաղի կորստի վերաբերյալ մամուլի ներկայացուցիչների բուռն հարցադրումներին Չեթինը պատասխանեց. **«Այսինքն ի՞նչ, ուզում եք, որ պատերա՞զմ հայտարարենք Հայաստանին»:**

◆ **Անկարա.-** Թուրքիայի վարչապետ Սուլեյման Դեմիրելը կոչ անելով այն բոլոր պետություններին, որոնք ցանկանում են Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականության պահպանման եւ մարդու իրավունքները հարգելու շրջանակներում լուծում գտնել կոնֆլիկտին, նշեց, որ Թուրքիան հակամարտ կողմերի միջեւ զինադադարի հաստատման համար բուռն ջանքեր է գործադրում:

Ի դեպ, հայերին զենք մատակարարելու մեջ մեղադրվող Ֆրանսիայի ներկայացուցիչը վերջապես անդրադարձավ Ղարաբաղի հարցին: Մարդասիրության գծով Ֆրանսիայի պետական նախարար Բեռնար Կուշները նշեց, որ «Նախընտրելի է փոփոխությունների ենթարկել սահմանները, քան թե մարդկային զոհեր տալ»:

◆ **Ստամբուլ.-** Այստեղ Ղարաբաղում հայերի բռնությունները դատապարտող ցույցեր տեղի ունեցան: Ցուցարարները փողոց էին դուրս եկել «Մեր կյանքը կտանք, բայց Ղարաբաղը ոչ», «Թյուրքերը մեծ [illegible]», «Թուրք մայրերը Ղարաբաղում [illegible]» լոզունգներով: Ցուցարարներից [illegible] մշակույթի կենտրոնի [illegible] փակցրեցին «Վարձկաններին [illegible] Ղարաբաղից» [illegible]: ■

digitised by A.R.A.R.@

Իրանա-թուրքական հակամարտությունների նոր դրսեւորում

Փետրվարի 16-ին Թեհրանում գումարվեց տնտեսական համագործակցության կազմակերպության՝ ECO-ի նիստը, որին մասնակցում էին Թուրքիայի նախագահը, Պակիստանի վարչապետը, Ադրբեջանի եւ Թուրքմենստանի նախագահները, Ուզբեկստանի խորհրդարանի նախագահը, Տաջիկստանի արտգործնախարարը, Ղազախստանի եւ Ղրղզստանի փոխնախագահները: Իրանի իսլամական հանրապետության նախագահ Հաշեմի Ռաֆսանջանին իր ելույթում հանդես եկավ կազմակերպության վերանվանման մասին առաջարկով եւ նշեց, որ ECO-ում նախկին Խ. Միության հանրապետությունների անդամակցությամբ նպատակահարմար է այն անվանել Միջինասիական երկրների համագործակցության կազմակերպություն:

Նշենք, որ ECO-ն նույն RCD կազմակերպությունն է, որը 20 տարի առաջ ստեղծվել է CENTO-ի երեք անդամ պետությունների՝ Իրանի, Թուրքիայի եւ Պակիստանի մասնակցությամբ: Հետաքրքիրն այն է, որ Խ. Միության դեմ Արեւմուտքի կողմից ուղղված պաշտպանողական համակարգի շրջանակներում գործող RCD-ն իսլամական հեղափոխությունից, այնուհետեւ նաեւ Խ. Միության փլուզումից հետո չվերացավ եւ վերանվանվեց ECO-ի: Վերջերս արտգործնախարարների մակարդակով Անկարայում անցկացված ECO-ի նիստում Ադրբեջանը, Թուրքմենստանը եւ Ուզբեկստանը անդամագրվեցին այդ կազմակերպությանը: Շուտով այդ ցանկը կհամալրվի Տաջիկստանի, Ղրղզստանի եւ Ղազախստանի, իսկ հետագայում նաեւ Աֆղանստանի անուններով: Այսպիսով, կստեղծվի 300 միլիոնանոց մի իսլամական շուկա, որը, ըստ Ռաֆսանջանիի, կարող է միջազգային առեւտրում կարեւոր դեր խաղալ: Հաշեմի Ռաֆսանջանին իր ելույթում ավելացրեց, որ միջինասիական պետությունները իսլամական համընդհանուր տան հիմք հանդիսանալով, ի զորու են ապահովելու սեփական կարիքները եւ վերածելու տնտեսական զերուժի:

Իսկ մինչ այդ, նախկին Խ. Միության 6 հանրապետությունների, ինչպես նաեւ Բուլղարիայի, Ռումինիայի եւ Թուրքիայի արտաքին գործերի նախարարների եւ փոխնախարարների մասնակցությամբ Սեւծովյան տնտեսական համագործակցության հիմքերը դնելու նպատակով Ստամբուլում անցկացվեց խորհրդաժողով:

Այսպիսով, Ադրբեջանը Անկարայի գլխավորությամբ հանդես է գալիս երկու ճակատով՝ Սեւծովյան եւ Միջինասիական կազմակերպություններում: Առաջինը գլխավորում է Թուրքիան, իսկ Միջինասիական կազմակերպությունում գործուն դերն ստանձնում է Իրանը: Նշված երկու կազմակերպությունների ակտիվացումը կարելի է համարել իրանա-թուրքական հակամարտության մի նոր դրսեւորում:

Սեւծովյան եւ Միջինասիական համագործակցությունների գոյացումով ECO-ն կտրոհվի երկու մասի եւ կառաջացնի Թուրքիա-Իրան բեւեռացումը: Իրանը մոտենալով Սեւծովյան համագործակցության անդամ պետություններին, կփորձի իր ափերը ողողել Սեւ ծովի ջրերով: Իսկ Թուրքիան, առավելապես Ադրբեջանի օգնությամբ, կաշխատի խարիսխ գցել Կասպից ծովում:

Թեհրանում լույս տեսնող «Սորուշ» շաբաթաթերթում հրապարակվել է «Թուրքիան երկու ճակատում» վերտառությամբ մի հոդված, որը թարգմանաբար ներկայացվում է ընթերցողի ուշադրությանը:

Գ. Ա.

Քաղաքական ճգնաժամերում տնտեսական շահ կորզելու ուղղությամբ մեծ փորձ կուտակած Թուրքիայի նախաձեռնությամբ վերջերս Սեւծովյան համագործակցության կազմակերպության հիմնադրման նպատակով նախկին Խ. Միության 6 հանրապետությունների, Սեւ ծովի արեւմտյան երկու երկրների եւ Թուրքիայի արտաքին գործերի նախարարների եւ փոխնախարարների մասնակցությամբ Ստամբուլում գումարվեց խորհրդաժողով: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ նշված խորհրդաժողովը նախորդեց Թեհրանում անցկացվող ECO-ի նիստին, արեւմտյան լրատվական միջոցները լայն քարոզչական արշավ սկսեցին եւ հայտարարեցին, որ նախկին Խ. Միության մահմեդականական հանրապետությունները (բացառությամբ Տաջիկստանի), ունենալով թրքախոս ազգաբնակչություն, ավելի շատ հակված են դեպի Թուրքիա: Սակայն մեզ հայտնի է, որ օսմաներենը ոչ միայն նման չէ ասիական հանրապետություններում խոսվող լեզուներին, այլեւ նշված հանրապետությունների ժողովուրդներն իրենց լեզուներով չեն կարող հաղորդակցվել միմյանց հետ:

Սակայն, անկախ արեւմտյան քարոզչությունից, Իրանի քաղաքական գործիչները տարածքաշրջանում տեղի ունեցող դիվանագիտական բոլոր տեղաշարժերի եւ նշված կազմակերպության ստեղծման համար Թուրքիայի ակտիվացման նկատմամբ պետք է ծայրաստիճան ուշադիր լինեն: Թուրքիայի դիվանագիտական նախաձեռնությամբ տեղի ունեցավ Սեւծովյան տնտեսական համագործակցության կազմակերպության մասնակից 9 պետությունների ներկայացուցիչների հավաքը, որը կոմունիզմի սնանկացումից հետո Սեւ ծովի ավազանում տնտեսական նպատակներ հետապնդող առաջին քաղաքական նախաձեռնությունն էր:

Սեւծովյան երկրների համագործակցության խորհրդակցությունում

18-րդ դարի սկզբին Սեւ ծովն օղակող երջանների զգալի մասը պատկանում էր Իրանին եւ Օսմանյան կայսրությանը: 20-րդ դարի սկզբին այս կարեւորագույն երջանը գտնվում էր ռուսական, ավստրո-հունգարական եւ օսմանյան կայսրությունների տիրապետության ներքո, եւ առաջին աշխարհամարտի կրակը բռնկվել է հենց այս երջանում:

Թուրքիայում կայացած խորհրդակցության 9 մասնակիցներից 7-ը ներկայացնում էին այն հանրապետությունները, որոնք մինչեւ դարիս 80-ական թվականները ընդգրկված էին կոմունիստական համակարգերում: Իսկ դա էլ ավելի է ընդգծում Անկարայի նախաձեռնության նշանակությունը, նախաձեռնություն, որն առանց ԱՄՆ-ի աջակցության եւ հովանավորության չէր կարող հաջողության հասնել:

Համաժողովին մասնակցում էին Թուրքիայի հետ երբեմնի տարածքային վեճեր ունեցող Հունաստանի եւ քաղաքացիական պատերազմի մեջ ներքաշված Հարավսլավիայի կենտրոնական իշխանությունից տարանջատված պետության ներկայացուցիչները, ինչպես նաեւ Սեւ ծովի հետ ընդհանուր սահման չունեցող երկու հանրապետությունները՝ Ադրբեջանը եւ Հայաստանը, որոնք ներկայացել էին որպես իսկական անդամներ: Մասնակիցների թվում էին նաեւ քաղաքական անորոշ ճակատագիր ունեցող Վրաստանի ներկայացուցիչները: Ուշագրավ է նաեւ այն փաստը, որ խորհրդաժողովին մասնակցում էին Թուրքիայի հետ վաղեմի թշնամանք ունեցող հայերը, մի ժողովուրդ, որը օսմանցիների կողմից ենթարկվել է զանգվածային ջարդերի: Մի կողմից նման համագործակցությունը կարելի է համարել անհեռանկարային, իսկ մյուս կողմից՝ մասնակից պետությունների բազմազանությունը խոսում է այն մասին, թե թուրքական դիվանագիտությունը հակասությունները մեղմելու գործում որքան հմտացած է եւ ինչպիսի հեռագնա նպատակներ է հետապնդում: Այդ համագործակցության նշանակությունը կայանում է նրանում, որ անդամ-պետությունների հետագա շփումների շնորհիվ, տնտեսական արդյունքներից բացի, կարելի է ակնկալել նաեւ քաղաքական ձեռքբերումներ:

Դժվար չէ ակնկալել, թե որքան կբարձրանա այդ կազմակերպության եւ առաջին հերթին Թուրքիայի վարկը, եթե, օրինակ, Սեւծովյան համագործակցության կազմակերպությունն իր հիմնադրման առաջին քայլերը կատարելիս կարողանա ինչ-որ չափով թուլացնել ղարաբաղյան հարցի շուրջ ծագած հայ-ադրբեջանական լարվածությունը, կամ դրական եւ որոշիչ դեր խաղալ՝ լուծելու ռազմական կարողությունների համար ծայր առած ռուս-ուկրաինական հակամարտության եւ մրցակցության հարցը:

Խ. Միության փլուզումից եւ անկախ պետությունների գոյացումից հետո Թուրքիան մեծ շտապողականությամբ եւ առանց ժամանակ վատնելու գործի է անցել: Ադրբեջան ուղարկված թուրքական պատվիրակության ոտքը վնասվելուց անմիջապես հետո Թուրքիայի արտգործնախարարությունը Բաքու գործուղեց մեկ այլ բարձրաստիճան դիվանագետի, որպեսզի վերջինս իր գործընկերոջ հավատարմագիրը ժամ առաջ հանձնի Ադրբեջանի նախագահին: Թուրքիան միջինասիական հանրապետությունների նկատմամբ, որոնց հետ միեւնույն ծագումն ունեցող լեզվական ընդհանրությունից բացի այլ ընդհանրություններ չունի, նույնպիսի շտապողականություն է հանդես բերում:

Հարց է ծագում. արդյոք մեր (իրանական – Գ. Ա) դիվանագիտությունը կարողացե՞լ է ներկա պայմաններում օգտագործել իր զինանոցում գոյություն ունեցող ամբողջ ներուժը: ■

«Փոքրիկ անապատում» գործողությունից հետո Պարսից Ծոցում կրկին թեժանում է սպառազինությունների մրցավազքը, որին նպաստում են «սառը պատերազմի» երկու հին հակառակորդները՝ ԱՄՆ-ը եւ նախկին ԽՍՀՄ-ը:

Այդ խնդրին համաշխարհային տեղեկատվության միջոցներում շատ ուշադրություն է դարձվում: Դրա համար բոլոր հիմքերը կան: 1992 թ. ֆինանսական տարվա ընթացքում, որն ավարտվում է 1992-ի հունիսի 30-ին, Միացյալ Նահանգները Սաուդյան Արաբիային մատակարարեցին 14 միլիարդ դոլարի զենք: Ըստ Պենտագոնի ներկայացուցիչ Քեն Սաքըրֆիլդի խոսքերի, **«եթե Կոնգրեսը մեզ թույլատրի դա անել»**, որոշ քանակի զենքի առաքումը կշարունակվի, նույնիսկ հակառակ այն բանի, որ Ծոցի պատերազմն ավարտված է:

Միեւնույն ժամանակ, Իրանին 3,5 մլրդ դոլարի զենք վաճառելու պայմանագիրը Խ. Միությունից ժառանգած Ռուսաստանը Իրանի իսլամական հանրապետության զենքի հոսքը սահմանափակելու ձգտումներ չի ցուցաբերում: Իրանն ինքը մտադիր է իր վերասպառազինման ծրագրի վրա ծախսել 10 մլրդ դոլար:

Հատկանշական է, որ հենց Սաուդյան Արաբիան է վճռականորեն դեմ Իրանին ռուսական զենք առաքելու դեմ, որը սկսվել էր դեռեւս 1989-ի վերջերին, հատկապես Իրանի նախագահ Հաշեմի Ռաֆսանջանիի 1991 թ. հունիսին ԽՍՀՄ կատարած պաշտոնական այցից հետո:

Իրանին զենք մատակարարելը առաջացրել է նաեւ ԱՄՆ-ի բացահայտ դժգոհությունը:

ՄիԳ-29-ը թռչում է Իրան

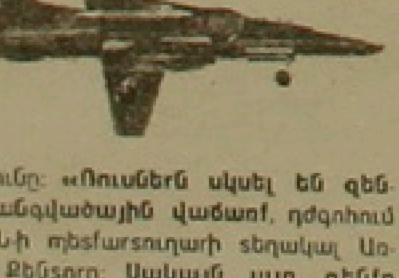

«Ռուսներն սկսել են զենքի զանգվածային վաճառք, դժգոհում է ԱՄՆ-ի պետքարտուղարի տեղակալ Առնոլդ Քենսորը: Սակայն այդ զենքը գնում է ոչ նրանց, ում պետք է»:

Ըստ ամերիկյան մամուլի տվյալների, խորհրդային վերջին մատակարարումները Իրանին ներառում են մի քանի էսկադրիլիա (մոտ 200 ինքնաթիռ) ՄիԳ-29 կործանիչներ եւ ՍՈւ-24 կործանիչ-ռմբակոծիչներ, հարյուրավոր T-72 տանկեր, որոնք Ծոցի պատերազմի ժամանակ Իրաքի զրահատանկային ուժերի հիմքն էին կազմում, 2000 տոննա ջրատարողությամբ մի քանի սուզանավեր: Իրանի պաշտպանության նախարար Ալբար Թորքանի խոսքերով, իր երկիրն այդ սուզանավերն օգտագործելու է վերահսկելու համար Պարսից ծոցի նավահանգիստները, որոնց վրայով անցնում է համաշխարհային նավթի առաքումների վեցերորդ մասը: Հենց այս հանգամանքն է անհանգստություն պատճառել Սաուդյան Արաբիային:

Պենտագոնի պաշտոնական ներկայացուցիչը հայտարարեց, թե 3,5 միլիարդանոց պայմանագրի զգալի մասն արդեն իրագործվել է, միաժամանակ բողոքելով, թե Միացյալ Նահանգները որեւէ փոփոխություն չեն տեսնում առաքումների ռիթմի մեջ: **«Ընտրյալ Ռուսաստանի նախագահ Բորիս Ելցինը քայլեր է ձեռնարկել, որպեսզի սահմանափակի զենքի հոսքը իրոք վտանգավոր երկրներ՝ Իրաք եւ Հյուսիսային Կորեա**, շարունակեց ամերիկյան ներկայացուցիչը, **Իրանի պատրաստակամությունը՝ վճարել կարծր վալյուտայով, բավականին մեծ գայթակղություն է Ռուսաստանի ղեկավարի համար»:**

Նույնիսկ հակառակ այն բանին, որ Ելցինը ԱՄՆ-ի անհանգստությանն արձագանքել է՝ զենքի արտահանման հսկողության համար ստեղծելով հատուկ մարմին, ասում է ներկայացուցիչը, այդ մեխանիզմի գործի գցումը **«դեռեւս լափազանց անկազմակերպ է»: «Խոսքը սոսկ մի փոքր արդիականացման մասին է: Իրանը վերազինվում է ոչ այնպես, ինչպես 70-ական թվականներին, շահի օրոք: Դա է վերջին տասն տարում Իրանի կողմից սպառազինման գործում պատմական փոփոխությունը»**, ասաց նա:

Ըստ նույն պաշտոնական անձի տվյալների, ի հավելումն ինքնաթիռների եւ սուզանավերի, **«իրանցիները ցանկանում են ստանալ տանկեր, հրանոթներ եւ զրահամեքենաներ»**: Ոչ Ֆրանսիան, ոչ էլ ԱՄՆ-ը ներկայումս զենք չեն մատակարարում Իրանին:

Սակայն ամերիկյան ներկայացուցիչը խոստովանում է, որ ԱՄՆ-ը նույնպես խրախուսում է սպառազինությունների մրցավազքը երջանում: **«Դոլլարով հաշված, սաուդցիները շատ բան են ստացել ԱՄՆ-ից, շատ ավելի, քան Ռուսաստանն Իրանին է վաճառում»**, ասաց նա: Այն զենքերի թվում, որ ԱՄՆ-ը վաճառում է Սաուդյան Արաբիային, կան F-15 ռեակտիվ կործանիչներ, M-1 60 տանկեր, «Ստինգեր» հրթիռներ, «Ապաչ» ուղղաթիռներ, «Թոու» հակահրանոթային հրթիռներ MIAI տանկեր: Վերջերս պայմանագիր կնքվեց 3,3 մլրդ դոլարի «Պետրիոտ» հրթիռային համալիր առաքելու վերաբերյալ: ■

Փոփոխություններ Պենտագոնի քարտեզների վրա

Նախկին ԽՍՀՄ այն երեք հանրապետություններից, որոնք ուղղակի վերահսկողություն են սահմանել իրենց տարածքներում տեղակայված ոչ միջուկային զենքերի վրա՝ Մոլդովան, Ադրբեջանը եւ Ուկրաինան, վերջինս տնօրինում է ամենամեծ հզորությունները, հայտնում է Ֆրանս-պրես գործակալությունը: Պենտագոնի հրապարակած վերջին տվյալների համաձայն, Ուկրաինայում կան 300 հազար զինծառայողներ, 20 մոտոհրաձգային եւ տանկային դիվիզիաներ, նաեւ մեկ առափնյա պաշտպանության դիվիզիա՝ Սեւաստոպոլում:

Ուկրաինան տնօրինում է նաեւ Սեւաստոպոլում տեղակայված նախկին խորհրդային Սեւծովյան նավատորմի բազաները: Այս նավատորմն ունի 24 խոշոր ռազմանավեր: Դրանից բացի, Նիկոլաեւում կառուցվում է 2 ավիակիր, որոնցից մեկը՝ «Վարյագ», արդեն 1993թ. պետք է փորձարկվի:

Ուկրաինայի ռազմաօդային ուժերում կան 230 կործանիչներ, 620 զրահային եւ տակտիկական նշանակության ինքնաթիռներ:

Մոլդովան ունի մեկ մոտոհրաձգային դիվիզիա՝ 16 հազար զինծառայողներով:

Ադրբեջանն իր տրամադրության տակ ունի 4 մոտոհրաձգային դիվիզիա, 30 կործանիչ ինքնաթիռ, 100 զրահային եւ տակտիկական նշանակության ինքնաթիռներ, ինչպես նաեւ Կասպիական նավատորմի Բաքվի բազան:

Ինչ վերաբերում է տակտիկական միջուկային զենքին, վերջերս այդ զորամասերը վերակազմավորվեցին 18 արձակիչ կայաններով բրիգադների:

Ուկրաինայում տեղակայված տակտիկական միջուկային զենքի ստույգ թիվը հայտնի չէ: Ըստ երեւույթին, Ուկրաինան կհրաժարվի դրանից: ■

Շեւարդնաձեն հույսը դնում է Արեւմուտքի օգնության վրա

Էդուարդ Շեւարդնաձեն համոզված է, որ Արեւմուտքի առաջատար երկրները կօգնեն Վրաստանին վերականգնել նորմալ կյանքը, ելույթ ունենալով մարտի 8-ին կայացած մամուլի ասուլիսում, նա նշեց, որ օգնությունը հնարավոր է կայունության պայմաններում: Նրա խոսքերով, ինքը հարկենիք է ժամանել գործնական աշխատանքի համար, եւ բոլոր ջանքերը կներդնի վերահաստատելու երկրում խաղաղությունը: Մոտ օրերս Թբիլիսիում պաշտոնապես կբացվի Վրաստանի վերածննդի հիմնադրամը:

Մինչդեռ, ինչպես հաղորդեցին Չեչնիայից, վերջին օրերի ընթացքում այստեղ են ժամանել Վրաստանի նախկին Գերագույն խորհրդի շատ պատգամավորներ: Դիտորդները գտնում են, որ Գրոզնիում նրանք մտադիր են անցկացնել խորհրդարանի նիստ «աքսորում»: ■

Մեկ կիլո հարստացված ուրան Գերմանիայում

Երկուշաբթի օրը գերմանական ոստիկանությունը առգրավեց ավելի քան 1 կգ հարստացված ուրան, որը վաճառվելու էր 1 միլիոն 100 հազար դոլլարով: Ձերբակալվեցին նաեւ այն երկու անձինք, Ռուսաստանում բնակվող գերմանացիներ, որոնք այդ թեռը Գերմանիա էին փոխադրել իրենց մեքենայում թաքցրած, արճճի հատուկ արկղում:

Ոստիկանությունը չբացահայտեց, թե այդ ատրանքն ում էր հասցեագրված: Արեւմտյան երկրներն ու մամուլը խոր մտահոգություն հայտնեցին այս առթիվ, որ մի նոր փաստ է նախկին Խ. Միությունից տարբեր ճանապարհներով դեպի երրորդ երկրներ միջուկային զենքի եւ տեխնոլոգիայի արտահոսքի անպատասխան կատակցությամբ:

Հիշեցնենք, որ միջուկային մեկ ռումբի համար բավարար է 12 կգ հարստացված ուրանը: ■

Լիտվան ընդունում է 1940 թվականի սահմանները

Լիտվան ջանում է իր հարեւանների մտավախությունը փարատել, շեշտելով, թե ինքը հողային որեւէ հավակնություն չունի եւ ընդունում է 1940 թ. Ստալինի կողմից հաստատված սահմանները, երբ Լիտվան բռնակցվեց ԽՍՀՄ-ին: Լիտվայի արտգործնախարարի տեղակալը հայտարարեց. «Մենք այս պահին մեր հարեւան երկրների նկատմամբ հողային որեւէ պահանջ չունենք»: ■

digitised by A.R.A.R.@

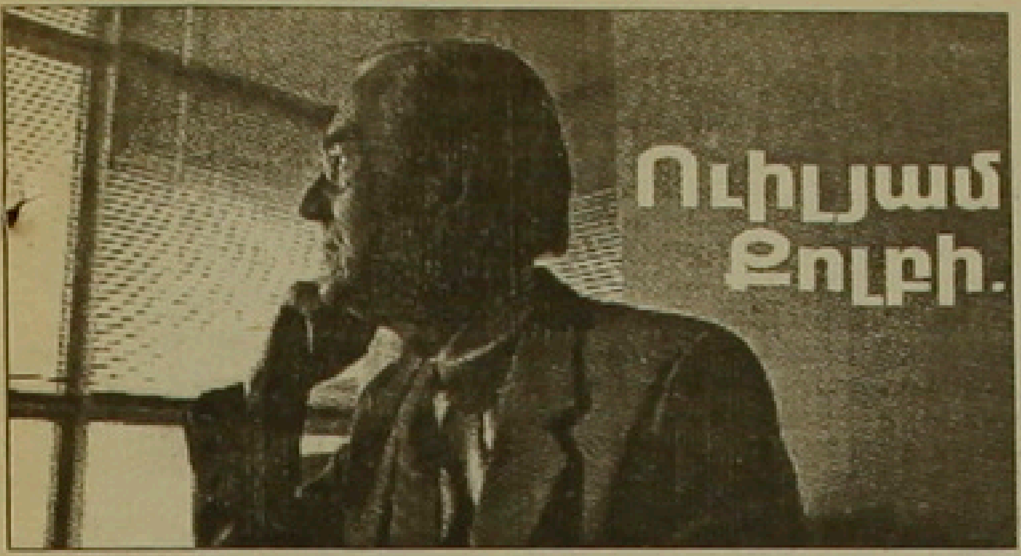

Քառասնամյա գաղտնի պատերազմ

Ամերիկյան Կենտրոնական հետախուզական վարչության նախկին տնօրեն Ուիլյամ Քոլբին իր կյանքը նվիրաբերել է գաղտնի պատերազմին: 1944 թվականին 24 տարեկանում վայրէջք կատարելով Նորմանդիայում, գերմանացիների թիկունքում, նա արդեն ծառայում էր ռազմավարական ծառայությունների գերատեսչությունում, որին հետագայում փոխարինեց Կենտրոնական հետախուզական վարչությունը: Զորացրվելուց հետո ուսումը շարունակեց Փրինստոնի համալսարանում եւ որոշ ժամանակ փաստաբանությամբ զբաղվեց: ԿՀՎ-ում անցնելով բոլոր աստիճանները, 1973-76 թթ. գլխավորեց այդ կազմակերպությունը: Վերջերս լույս ընծայեց «Վիետնամ. կորուսյալ հաղթանակի գաղտնի պատմություն» գիրքը:

Ստորեւ ներկայացնում ենք Քոլբիի ֆրանսիական «Լէքսպրէս» հանդեսին տված հարցազրույցը որոշ կրճատումներով:

- Վիետնամի պատերազմի մեծ հարցականներից մեկն այն է, թե Ջոն Քենեդին մտադրվե՞լ էր արդյոք սահմանափակել ԱՄՆ-ի մասնակցությունը Վիետնամի գործերին:

- Դժվար է ասել: Այդուհանդերձ, ես գրեթե համոզված եմ, որ 1964-1965 թթ. նա զորքեր չէր ուղարկի այնտեղ: Վերընտրվելու դեպքում, վստահ եմ, նա որեւէ միջոց կգտներ ձեռքերը լվանալու եւ Վիետնամի հարցերի լուծման պատասխանատվությունը վիետնամցիներին թողնելու համար:

- Ինչո՞ւ ԱՄՆ-ում հասարակական կարծիքը այդքան դեմ էր պատերազմին:

- Այն պարզ պատճառով, որ նրանից բարձր գին, արյուն եւ դրամ էին պահանջում այդ կոնֆլիկտի համար, իսկ փոխարենը մենք որեւէ արդյունք չէինք ստանում:

- Ինչպե՞ս պատահեց, որ դուք կրկին հայտնվեցիք հետախուզության բնագավառում:

- Դա եղավ Եւրոպայի շահերի համար: 1939 թվականի ամառը ես անցկացրի Ֆրանսիայի Բլուա քաղաքի մի ընտանիքում: Փրինստոնում ես հետաքրքրվեցի Գերմանիայում ֆաշիզմի վերելքով, Իսպանիայի պատերազմով, ժողովրդավարության ծանր կացությամբ: Հայրս միաժամանակ մտավորական էր եւ զինվորական: Երբ ռազմավարական ծառայությունների գերատեսչությունից ինչ-որ մեկը եկավ երիտասարդ պարաշյուտիստներ հավաքագրելու, Ֆրանսիական դիմադրության հետ աշխատելու համար, ես օգտվեցի առիթից:

Մենք ցանց ստեղծեցինք, որի նպատակն էր զավթիչների դեմ կազմակերպել նենգադրուլի հալածանքի գործողություններ: Ֆրանսիայից հետո ես նույն գործն էի անում Նորվեգիայում: Ես պայթեցրել եմ մի քանի գնացք:

- Դա պատերազմ էր: Իսկ ինչո՞ւ այնուհետեւ գնացիք ԿՀՎ: Մինչդեռ ձեզ փաստաբանի լավ կարիերա էր սպասում Ուոլ Սթրիթում:

- Պատճառն այն է, որ ինձ հետաքրքրում էին օտար երկրները, Եւրոպայի քաղաքական զարգացումը: Ստալինի դեմ մղվող ճակատամարտը ինձ թվում էր հակաֆաշիստական պայքարի բնական շարունակությունը:

- Նույնիսկ Շվեդիայո՞ւմ, ապա Իտալիայո՞ւմ, որտեղ դուք մնացիք մինչեւ 1958 թվականը:

- Այն ժամանակ մեր մտահոգությունը հետեւյալն էր. այդ երկրներում ինչպե՞ս կարող են նախապատրաստվել Խորհրդային Միության հնարավոր ներխուժմանը: Ինչպե՞ս կարելի է ստեղծել այնպիսի ցանցեր, որոնք երկրի գրավումից հետո կկարողանային գործել: Արդ, հարկավոր էր հավաքագրել գործակալներ, մարզել նրանց, նախատեսել զենքի գաղտնարաններ, մի խոսքով, նախապատրաստել դիմադրությունը:

- Մի՞թե ԿՀՎ-ն դա արել է Եւրոպայի բոլոր երկրներում:

- Դուք լավ գիտեք, որ հետախուզական ծառայություններում հաջողության բանալին բացարձակ գաղտնիությունն է: Այնպես որ, ես ոչինչ չգիտեմ: Բայց հույս ունեմ, որ այդպես է եղել:

- Այնուամենայնիվ, դուք ստեղծում էիք կառույցներ, որոնք կարող էին փոխարինե՞լ օրինական կառավարություններին:

- Ոչ: Խորհրդային օկուպացման դեպքում արդյունավետ լինելու համար հարկավոր էր, որ դրանք բացարձակապես գաղտնի մնային եւ միանգամայն անգործունյա լինեին:

- Դուք միջամտել եք նաեւ Իտալիայի ներքին քաղաքականությա՞նը:

- Ոչ: Մենք պարզապես օգնել ենք ժողովրդավարներին, որոնք դրա կարիքն ունեին: Մենք հաշվել ենք, որ խորհուրդները տարեկան 50 միլիոն դոլլար էին ծախսում Իտալիայում կոմունիստական կուսակցությանը, արհմիություններին եւ տարբեր երիտասարդական կազմակերպություններին օգնելու համար, չհաշված բազմաթիվ հրատարակությունները: Մենք պարզապես հակադրվել ենք այդ ջանքերին, աջակցելով կենտրոնի կուսակցություններին:

- Իհարկե, ԿՀՎ-ն նույն բանն է արել Ֆրանսիայում:

- Խնդիրն այստեղ փոքր-ինչ տարբեր է: Կոմունիստական կուսակցությունը Ֆրանսիայում այնքան ուժեղ չէր, որքան Իտալիայում: Ուրեմն սպառնալիքն էլ այդքան իրական չէր: Բայց այստեղ էլ մենք օգնել ենք ժողովրդավարական կենտրոնի ուժերին:

- Հետախուզությունը հաճախ լինում է առօրինի եւ փոքր-ինչ բարոյազուրկ: Իտալիան, Ֆրանսիան, Արեւմտյան Եւրոպայի մյուս երկրները, որտեղ դուք գործում էիք, ձեր դաշնակիցներն էին: Ձեր գործունեությունը արդյոք իսկապե՞ս անհրաժեշտ էր:

- Այն ժամանակ Եւրոպային սպառնում էր երեք վտանգ: Առաջինը Կարմիր բանակն էր: ՆԱՏՕ-ն ստեղծվեց նրան դիմագրավելու համար: Երկրորդը տնտեսական փլուզումն էր: Ահա թե ինչու մենք գործի դրինք Մարշալի պլանը: Երրորդ վտանգը քաղաքական հեղաշրջումն էր: Այստեղից էլ մեր քաղաքական գործունեությունը: Բայց մենք երբեք չենք արել այնպիսի բան, որը կարող էր վնասել ժողովրդավարությանը: Խորհրդային Միությանը դեմ հանդիման ԱՄՆ-ի ռազմավարությունը բոլոր բնագավառներում «զսպելու» գործողություններն էին: Ջորջ Քենանը 1947 թվականին դա այսպես բացատրեց. «եթե մենք կարողանայինք կանխել կոմունիզմի ծավալումը, ապա տեղի կունենային հիմնարար փոփոխություններ»: Դա ժամանակ պահանջեց: Բայց, ի վերջո, այդ ռազմավարությունը հաղթեց: Ըստ որում, առանց պատերազմի:

- Արդյոք ձեզ հաջողվե՞լ է թափանցել Արեւմուտքի կոմունիստական կուսակցությունների մեջ:

- Անշուշտ: Մենք գործակալներ ունեինք դրանցից յուրաքանչյուրում: Չէ որ դա մեր արհեստն էր: Գործակալների արժեքը եւ կուսակցական աստիճանակարգում նրանց ունեցած մակարդակը տարբեր էին: Բայց մենք միշտ բավական ճիշտ պատկերացում ունեինք կատարվող դեպքերի մասին:

- Ինչո՞ւ ԿՀՎ-ն 1973 թվականին Չիլիում տապալեց Սալվադոր Ալիենդեին:

- Մենք նման բան չենք արել: 1970 թվականին մենք փորձեցինք խանգարել, որ նա անցնի իշխանության գլուխ: Նա ընտրվեց ձայների միայն 36 տոկոսով, երկու աջ թեկնածուների դեմ մղված ընտրապայքարում: Նրա ընտրությունը պետք է հաստատվեր պատգամավորների ընտրությամբ: Այդ ժամանակ Ռիչարդ Նիքսոնը ԿՀՎ-ին հրամայեց խանգարել Ալիենդեին: Վարկեր հատկացվեցին պատգամավորների բավարար թվով ձայներ գնելու փորձի համար: Բայց դա չէր կարող հաջողություն ունենալ, քանզի չիլիական բանակը տրամադրված էր սահմանադրության հարգման օգտին: Այդպիսով, Ալիենդեն դարձավ պետության ղեկավար: Ճիշտ է, հետագայում ԿՀՎ-ն քարոզչություն ծավալեց Չիլիի նախագահի դեմ, ինչը Կուբայի ծառայություններին թույլ տվեց տեղավորվել Սանտյագոյում եւ գործել Չիլիի հարեւան երկրներում: Բայց ԿՀՎ-ն չի մասնակցել 1973 թվականի սեպտեմբերի պետական հեղաշրջմանը, ոչ ռազմական եւ ոչ էլ ֆինանսական տեսակետից:

Իհարկե, Միացյալ Նահանգների պաշտոնական քաղաքականությունը դեմ էր Ալիենդեին: Բայց չպետք է ԿՀՎ-ն դարձնել գեներալ Պինոչետի մեղքերի քավության նոխազ:

- ԿՀՎ-ն կազմակերպե՞լ է արդյոք օտարերկրյա պետությունների ղեկավարների սպանություններ:

- Ոչ: Նա բազմաթիվ փորձեր է ձեռնարկել Կաստրոյի դեմ: Նրան հայտնի էին Սանտո Դոմինգոյում Տրուխիլիոյի մարդասպանների անունները: Նա մտածել է Պատրիս Լումումբային թունավորել տալու մասին, բայց հետո հրաժարվել է այդ մտքից: Խաղաղ ժամանակներում այդ կարգի սպանությունները հիմարություն են:

- Նույնիսկ եթե խոսքը Սադդամ Հուսեյնի մասի՞ն է:

- Նույնիսկ Սադդամ Հուսեյնի դեպքում: Չխոսելով արդեն բարոյագիտական պատճառներից, հարկավոր է հարցը քննել նաեւ գործնական տեսակետից: Նախ, դուք չգիտեք, թե ինչ կարող է պատահել թիրախի վերացումից հետո: Ապա, ի՞նչ կանեք, եթե ձեր պատասխանատվությունը բացահայտվի: Հենց Ֆիդել Կաստրոյի դեմ ուղղված մահափորձերին ԿՀՎ-ի մեղսակցության բացահայտման հետեւանքով է, որ մեզ սկսել են գրոհել բոլոր կողմերից:

- Սառը պատերազմն ավարտված է: Իսկ ԿՀՎ-ն նախ եւ առաջ սառը պատերազմի հաստատություն է: Հիմա այն ինչի՞ն է ծառայելու:

- Նախ եւ առաջ, հարկավոր է, որ ԿՀՎ-ն նիհարելու բուժընթաց անցնի: Նա միշտ գործակալների կարիք կունենա ահաբեկչության, միջուկային զենքի տարածման եւ թմրամաֆիայի դեմ պայքարելու համար: Բայց նա Արեւելքում լրտեսներ ունենալու կարիք այլեւս չունի: Նաեւ հարկ չկա արբանյակների եւ գաղտնի ունկնդրության համակարգերի նույն ցանցն ունենալ այդ վիթխարի տարածքները վերահսկելու համար: Փոխարենը ԿՀՎ-ին հարկավոր են բազմաթիվ վերլուծաբաններ, որոնք կարող են մեկնաբանել այն տեղեկությունները, որոնք այսօր ավելի ու ավելի մատչելի են դառնում դիվանագիտության կամ մամուլի սովորական միջոցների շնորհիվ:

- Իսկ Արեւելքի ծառայություննե՞րը:

- Ես նոր եմ վերադարձել Բուլղարիայից: Ինձ հրավիրել էին մասնակցելու ժողովի, որտեղ կային Արեւելքի բոլոր երկրների ներկայացուցիչներ: Նրանք բոլորն իրենց տալիս են այս նոր հարցը. ինչպե՞ս համատեղել հետախուզական աշխատանքում անհրաժեշտ գաղտնիությունը դրա վերահսկման հետ, որը նույնպես անհրաժեշտ է ժողովրդավարական հասարակության մեջ:

- Դուք գիտե՞ք արդյոք դրա պատասխանը:

- Հարկավոր է խորհրդարաններին միջոցներ տալ իրականացնելու այդ վերահսկողությունը: Վիետնամի պատերազմն այս առումով շրջադարձ եղավ Միացյալ Նահանգների համար, քանզի խարխլեց հանրության վստահությունը իր կառավարության նկատմամբ: Դրանից հետո բացարձակ գաղտնիքի հակաժողովրդավարական ավանդույթը այլեւս գոյություն չունի: Անկասկած, դա բարիք է:

«L'Express»
19 փետրվար 1992

Ավտոգողերն անհանգստացած են

Կա՞ որեւէ արդյունավետ միջոց պայքարելու ավտոմեքենաների գողությունների դեմ: Ձայնային ազդանշանները, բարդ կողպեքները եւ այլ միջոցները կարող են վախեցնել հիմնականում ոչ փորձառու ավտոգողերին: Իսկ պրոֆեսիոնալների, առավել եւս կազմակերպված հանցավոր խմբերի համար այս բոլոր ժամանակակից հնարքները լուրջ խոչընդոտներ չեն:

Այնուամենայնիվ, ավտոգողերն ըստ երեւույթին մտահոգված են: Բանն այն է, որ Ֆրանսիայում մտցվում է առեւանգված մեքենաների ճանաչման «Վոլքակ» համակարգ: Այն նախապատրաստել եւ իրականացնում են 8 նախարարություն եւ բազմաթիվ հասարակական կազմակերպություններ: «Վոլքակ»-ի էությունն այն է, որ մեքենայի ցանկացած մասում կարող է տեղադրվել շատ փոքր էլեկտրոնային սվիչ: Միաժամանակ երկրի ամբողջ տարածքում կտեղադրվեն մեծ քանակությամբ հատուկ ընդունիչներ, որոնք կմիացվեն կենտրոնական համակարգիչ ցանցին: Առեւանգված ավտոմեքենայի ծածկագիրը համընկնում է էլեկտրոնային հիշողության մեջ գտնվող կրկնագրի հետ: Տվյալները հաղորդվում են ճանապարհային ոստիկանությանը: Համակարգը կգործի մայիսի 17-ից: ■

Կովը էլեկտրականություն է տալիս

Վերջերս առաջին հայացքից ոչ մի բանով աչքի չընկնող ավստրիացի ֆերմեր Ֆրանց Բիբերաուերի տնտեսությունն սկսել է գրավել տարբեր երկրների բազմաթիվ մասնագետների ուշադրությունը: Բանն այն է, որ անցյալ տարվա դեկտեմբերից Բիբերաուերի ֆերման աշխատում է միայն սեփական էներգիայով, որն արտադրում է ոչ թե հողմաղացը կամ մինի-հիդրոհանգույցը, այլ 34 կովերի հասարակ գոմաղբը: Տեխնոլոգիան այսպիսին է. գոմաղբը հավաքվում է, տիղմազտվում, հետո լցվում ռեակտորի մեջ, տաքացվում մինչեւ 35-37 աստիճան եւ խառնվում, ինչը կատարյալ պայմաններ է ստեղծում բակտերիաների աճի համար: Հենց այդ բակտերիաներն են արտադրում կենսագազը, որը գեներատորի օգնությամբ վերածվում է տաքության կամ լույսի: Արդյունքը տպավորիչ է. ֆերման ամբողջովին ապահովվում է ոչ միայն ջեռուցմամբ, այլ նաեւ էլեկտրաէներգիայով: Առավել եւս, ֆերմերն արտադրվող էլեկտրաէներգիայի կեսը տալիս է հասարակական ցանցին:

Սարքավորման համար Ֆրանց Բիբերաուերը էժան չի վճարել. 1 միլիոն շիլլինգ: Սակայն նա գտնում է, որ, հաշվի առնելով երեք ամիսների արդյունքները, ամբողջությամբ ծախսերը կփակի 10 տարուց հետո:

Իսկ ի՞նչ է տեղի ունենում գոմաղբի հետ, մշակումից հետո այն չի՞ կորցնում իր արժեքը որպես պարարտանյութ: Հակառակը, գոմաղբի որակն ավելի է բարձրանում: ■

Դոպինգը վերաբաժանում է Գերմանիան

Հակադոպինգային պայքարում Գերմանիայի թեթեւ ատլետիկայի պատասխանատուները մի քանի շաբաթ առաջ ապշեցուցիչ քայլ ձեռնարկեցին: Նրանք չորս տարով մրցումներին մասնակցելու իրավունքից զրկեցին կին արագավազորդներ Գրիտ Բրոյերին (400 մ վազքատարածության աշխարհի չեմպիոնին), Զիլկե Մյոլլերին եւ... Կատրին Քրաբբեին, որն աշխարհի չեմպիոնուհի է 100 եւ 200 մետր վազքատարածություններում: Պատճառն այն է, որ Հարավ-Աֆրիկյան հանրապետությունում մարզվող այս երեք գերմանուհիների հակադոպինգային անակնկալ ստուգման ժամանակ պարզվել է, որ երեքի փոխարեն ներկայացված է եղել նրանցից միայն մեկի մեզը: Քրաբբեն զայրացած է, քանզի, մյուս երկու պատժված մարզուհիների նման, ինքն էլ Արեւելյան Գերմանիայի ծնունդ է, ուստի այդ պատիժը համարում է հաշվեհարդար: Գերմանիայի թեթեւ ատլետիկայի ֆեդերացիան ապարդյուն կերպով փորձել էր Քրաբբեին «բռնացնել», երբ նա մարզվում էր Կուբայում՝ այն սակավաթիվ երկրներից մեկում, ուր մերժում են հակադոպինգային անակնկալ ստուգումները: «Ես բյուրոկրատների նախանձի զոհն եմ, բացատրում է Քրաբբեն: **Գերմանացի մարզիկների երկու երրորդը նախկին Արեւելյան Գերմանիայից է, մինչդեռ ղեկավարների երեք քառորդը Արեւմտյան Գերմանիայից է»:** Համենայն դեպս, այս նոր խայտառակ պատմությունը ամրապնդում է բազմաթիվ մարզիկների այն համոզմունքը, թե մեզի տարրալուծման վրա հիմնված ստուգումների ժամանակն անցել է: Դոպինգային վերջին միջոցների արդյունավետ բացահայտման համար, օրինակ, Ֆրանսիայի մարզիկները պահանջում են, որ արդեն Բարսելոնի օլիմպիադայից սկսած ստուգման նպատակով արյուն վերցնեն: Նրանք կփորձեն հանրագիր ներկայացնելով դրական պատասխան ստանալ Միջազգային օլիմպիական կոմիտեից: ■

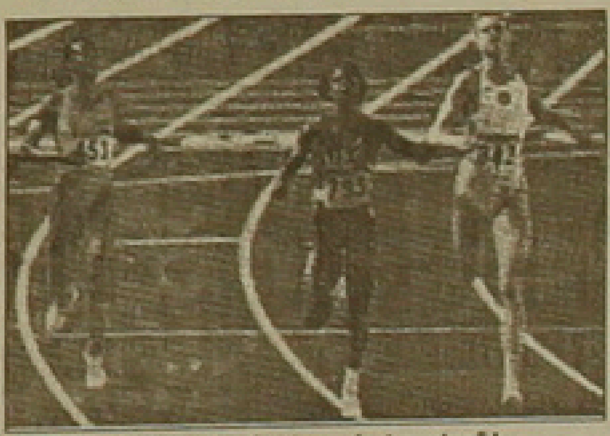

Քրաբբեն առաջինը Տոկիոյում. խաբելո՞վ...

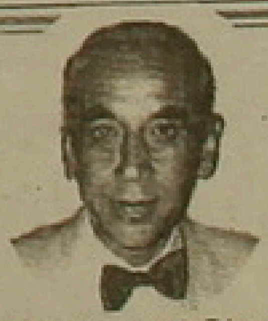

FOR RENT
Furnished studios
in Paris

Ave Foch and Champs-Elysées areas

Rent: $1200 a month
(same price 1,2 or 3 weeks)

ՎԱՐՁՈՒ
Կահաւորուած սթիւտիոներ
Փարիզի մէջ

Փոշ Մայօ եւ Շան զ'էլիզէի
թաղամասերը

Վարձ՝ $1200 ամիսը,
(1, 2 կամ 3 շաբաթուան
համար նոյն գինը)

For Reservations:
Raymond Yezeguelian

34, Ave des Champs-Elysées, 75008 Paris Tél : (331) 43.59.65.81, Fax : (331) 40.74.08.59

Կոնֆլիկտը պետք է լուծեն հայերը եւ ադրբեջանցիները

Այսօր Ադրբեջանի խորհրդարանի նստաշրջանը կվերսկսի իր աշխատանքը եւ կնճռահարկի նախագահական պաշտոնը պահպանելու նպատակահարմարության հարցը: Ընդդիմությունը համառաբար կողմնակից է, որ ընդհանրապես լուծարվի նախագահական ինստիտուտը: Այդ քայլը կկանխի ավելորդ նախընտրական պայքարը: Մինչդեռ, Այազ Մութալիբովի հրաժարականի մոլի կողմնակիցներն այդ քայլը գնահատեցին որպես «Ադրբեջանի պետականության մեջ ժողովրդավարական նոր ավանդույթների ամրապնդման վկայություն»:

Այսպես՝ Ազգային խորհրդի անդամ, Շուշիի զինվորական պարետ Ռահիմ Կազիևը նշեց, որ Մութալիբովի որոշումը «ոչ միայն տղամարդկային քայլ է, այլեւ նրա քաղաքական հասունության նշան է»: Նա չբացառեց նույնիսկ այն հնարավորությունը, որ մոտ ապագայում Ա. Մութալիբովը ժողովրդական ճանապարհով կարող է կրկին գլխավորել Ադրբեջանի ղեկավարությունը: «Երբ այսօր նրա հրաժարականը անհրաժեշտ է հանրապետությունում արյունալի հակամարտությունից խուսափելու համար, ապա նա, առաջ վաղը գուցե քաղաքական մեծ փորձ ունեցող Մութալիբովը անփոխարինելի անձ լինի նոր պայմաններում գործող ղեկավարության համար»:

Ադրբեջանի ժողովրդական ճակատի Մեջլիսի նախագահ Արիֆ Հաջիևը նշեց, որ մարտի 6-ի երեկոյան Մութալիբովն արել է անհնականոր եւ իմաստուն քայլը իր քաղաքական կյանքում:

Ինքը Այազ Մութալիբովն իր հայտարարության մեջ նշեց, որ կմնա Ադրբեջանում եւ հավանաբար այլեւս չի զբաղվի քաղաքական գործունեությամբ:

Նստաշրջանում ընդունվեց Մութալիբովի եւ նրա ընտանիքի անվտանգության երաշխիքների մասին օրենքը, որի համաձայն նրան կտրվի ամսական 10 հազար ռուբլի թոշակ, 10 հոգուց բաղկացած պահակախումբ, ծառայողական մեքենա եւ ամառանոց:

«Ադրբեջանի ընդդիմությունը կոալիցիոն կառավարություն կստեղծի միայն այն դեպքում, երբ վերացվի կառավարման նախագահական համակարգը եւ ազգային խորհրդին հանձնվի կառավարության կազմավորման իրավունքը», հայտարարեց հանրապետության Գերագույն խորհրդի փոխնախագահ Թամերլան Կարաևը: Բնութագրելով Ադրբեջանում ստեղծված քաղաքական իրավիճակը, նա նշեց, որ «առանց ընդդիմության հնարավոր չէ ղեկավարել հանրապետությունը: Իշխանությունները սղալվել են վստահության սահմանը»:

Առաջիկա նստաշրջանում Գերագույն խորհուրդը կդրսեւորի իր վերաբերմունքը ԱՊՀ-ի նկատմամբ: «Իմ դիրքորոշումը բացասական է», նշեց խորհրդարանի ղեկավարը: Կարաևը դեմ արտահայտվեց նաեւ ԱՊՀ-ի զինված ուժերի միասնական հրամանատարության մասին պայմանագրին. «Մենք չպետք է մտնենք ռազմական դաշինքի մեջ, քանի որ այն ստեղծվում է ինչ-որ մեկի դեմ: Տվյալ դեպքում Իրանի ու Թուրքիայի: Ադրբեջանը այդ պետություններին չի դիտում որպես թշնամու»:

Կարաևը նշեց, որ ՄԱԿ-ը եւ ԱՄՆ-ը կարող են դրական դեր խաղալ ղարաբաղյան կոնֆլիկտի կարգավորման գործում:

ՄԱԿ-ի «երկնագույն սաղավարտները» կարող են տեղակայվել միայն հայ-ադրբեջանական սահմանում: Իսկ կոնֆլիկտը պետք է կարգավորեն Ադրբեջանի իշխանությունները եւ Լեռնային Ղարաբաղի հայկական համայնքը՝ օգտագործելով քաղաքական միջոցները եւ ներգրավելով միջազգային դիտորդների: ■

«Գաղափարական խաչակրաց արշավանք»

«Գաղափարական խաչակրաց արշավանք իսլամի դեմ», այսպես բնութագրեց Կովկասի մուսուլմանների հոգեւոր վարչության փոխնախագահ, Ադրբեջանի իսլամական կուսակցության ղեկավար Սաբիր Հաջին իսլամական արմատականության եւ իսլամական գործոնի առիթով վերջերս զանգվածային լրատվության միջոցներում ծավալված արշավը:

Նա գտնում է, որ «այդ արշավը իսլամական կրոնի դեմ ծավալել են հայկական սփյուռքը եւ ռուսական կայսերապաշտական ուժերը, որոնք երկու դարերի ընթացքում փորձում են ոչնչացնել իսլամը մուսուլմանական հանրապետություններում, որը Ասիայում Մոսկվային հակազդող գործոնն է»: ■

Ժողճակատի ղեկավարի հայտարարությունը

Ադրբեջանի ժողովրդական ճակատի նախագահ Աբուլֆազ Էլչիբեյը Մութալիբովի հրաժարականը դիտում է որպես նրա գործունեության օրինաչափ արդյունք: «Այազ Մութալիբովը բազմիցս խախտել է Ադրբեջանի պետական անկախության մասին սահմանադրական ակտը եւ պայմաններ է ստեղծել հայկական ագրեսիայի համար», ասվում է ԱԺՃ-ի նախագահի հայտարարության մեջ: Աբուլֆազ Էլչիբեյը գտնում է, որ նախագահը եւ նրա շրջապատը լուրջ հարված են հասցրել Ադրբեջանում մարդու իրավունքների պաշտպանությանը:

Հայտարարության մեջ նշվում է նաեւ օրվա հրատապ խնդիրը՝ «մաքրել Ադրբեջանի սահմանամերձ շրջանները հայկական զինված կազմավորումներից»: ■

Լեռնային Ղարաբաղում լավատես են

Ադրբեջանում ղեկավարության փոփոխությունը «հույս է ներշնչում, որ ադրբեջանական կողմը վճռական քայլեր կանի ռազմական գործողությունները դադարեցնելու. Բաքվի եւ Ստեփանակերտի միջեւ քաղաքական շփումներ հաստատելու ուղղությամբ»: Այս մասին ասվում է Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետության մամուլի կենտրոնի մարտի 9-ին արված հայտարարության մեջ:

ԼՂՀ ղեկավարությունը, ընդգծվում է հայտարարության մեջ, կարծում է, որ ճնշումների ճանապարհով անկարելի է լուծել երկու պետությունների միջեւ առկա խնդիրները: Այս կապակցությամբ հույս է հայտնվում, թե «Ադրբեջանի ազգային բանակի հարձակումը Ասկերանի վրա իին մտածողության շարունակությունն է եւ այն շուտով կդադարի»: ■

Ղազախստանի մուսուլմանները կմարտնչե՞ն Ղարաբաղում

Ղազախստանի «Ժելտոկսան» ազգային-դեմոկրատական կուսակցության քաղաքական ղեկավարությունը կոչ արեց հանրապետության բնակչությանը ընդգրկվել կամավորների շարքերում Լեռնային Ղարաբաղում հայ գրոհայիններից մուսուլմաններին պաշտպանելու համար: «Ժելտոկսանն» այդպիսի որոշում ընդունեց Խոջալուում տեղի ունեցած իրադարձություններից հետո:

«ԻՖ»-ի թղթակցին տված հարցազրույցում կուսակցության նախագահ Հասեն Կոժահմեդովը հայտարարեց, որ այդ խնդիրը քննարկելու համար նա մտադիր է հանդիպել Ղազախստանի նախագահ Նուրսուլթան Նազարբաեւի հետ եւ խնդրել նրան աջակցել դրամով, համազգեստով եւ զենքով: Հ. Կոժահմեդովը նշեց, որ եթե կառավարական կառույցները հրաժարվեն աջակցել, կուսակցության ակտիվիստներն իրենք միջոցներ կգտնեն:

Նրա խոսքերով, մարտի 7-ին Տալդիկուրգանում տեղի ունեցած «Թուրքեստան» շարժման համագումարը նույնպես հավանություն էր տվել մուսուլմանական գումարտակ ստեղծելու եւ Լեռնային Ղարաբաղ ուղարկելու գաղափարին:

Մինչդեռ, ինչպես հաղորդեց Ղազախստանի նախագահի մամուլի ծառայությունը, զինված ստորաբաժանում ստեղծելու մտադրությունը ապօրինի է: Ղազախստանում գործող օրենսդրության համաձայն, արգելվում է հասարակական ռազմական միավորումների եւ զինված կազմավորումների ստեղծումը: Ն. Նազարբաեւի մամուլի ծառայությունը նշեց, որ «այդ փաստին գնահատական պետք է տան իրավապահ մարմինները»: ■

Մանրամասներ Արթիկի դեպքերի վերաբերյալ

Կիրակի, մարտի 8-ի գիշերը Լեռնային Ղարաբաղից փախստականների մի խումբ փորձ արեց գրավել Արթիկում տեղակայված ԱՊՀ-ի զորամասի զինապահեստը: Ինչպես հաղորդում են իրազեկ աղբյուրները, զինվորները սպանել են երեք հոգու: Ավելի ուշ հաղորդված լուրերի համաձայն, հրաձգությունը շարունակվել է մինչեւ երկուշաբթի առավոտ, որի ընթացքում զոհվել են 7 մարդ, այդ թվում մի սպա, հայազգի մի զինվոր եւ ուրիշներ: Արթիկում գտնվող տեղի ուժերն զինվորներին պաշտպանելու պահանջով:

Իր հերթին, «ԻՖ» գործակալությունը յուրովի է ներկայացնում դեպքերը. մարտի 8-ին զինված խումբը (մոտ 60 հոգի) շրջափակել է Արթիկում տեղակայված զենիթահրթիռային զորամասը եւ կրակ բացել ավտոմեքենաներից, մոտակա շենքերի տանիքներից: Նրանք զինծառայողներից պահանջել են հանձնել զենքը եւ լքել զորամասը, ինչպես նաեւ իրենց տալ «Գրադ» կայանքի 5 հազար հրթիռ, 2 միլիոն ավտոմատի փամփուշտ, արկեր եւ այլ զինամթերք: Ռազմական բաղամասի գնդակոծման հետեւանքով (այն տեւել է 10 ժամ) սպանվել է երկու զինծառայող՝ լեյտենանտ Միլեշնիկովն եւ շարքային Կոզովը, եւս երկուսը վիրավորվել են: Միայն Հայաստանի նախագահին տրված 7-րդ բանակի հրամանատարության բազմաթիվ դիմումներից հետո գնդակոծումը դադարել է:

«ԻՖ»-ը հաղորդում է, որ մարտի 10-ի դրությամբ ազատ չեն արձակվել այդ զորամասի 10 սպաները, որոնք մինչեւ հարձակումը հրավիրվել էին Արթիկի քաղխորհուրդ եւ պատանդ վերցվել: ■

Շենգավիթի վթար. 21 զոհ, 48 վիրավոր

Լուսանկարը՝ Զավեն Խաչիկյանի

Ինչպես արդեն հաղորդվել է մամուլում եւ հեռուստատեսությամբ, կիրակի, մարտի 8-ին Շենգավիթի շրջանի Թելմանի 14, Նիգամի 13 եւ Եղբայրության 3 շենքերի բակի ավտոտնակներից մեկում առաջացած պայթյունը դարձավ տասնյակ անմեղ զոհերի եւ վիրավորների պատճառ: Վթարից անմիջապես հետո, գտնվելով դեպքի վայրում, մեր թղթակիցն ականատես եղավ սրտաճմլիկ տեսարանի: Թե՛ արտակարգ իրավիճակների պետական վարչության պետ Ս. Բադալյանը, թե շրջանի ղեկավարներն ու «Սպիտակ» փրկարարական ջոկատի անդամներն առաջին իսկ րոպեներից կարողացան արագ կազմակերպել մարդկանց տեղափոխումը, միջոցներ ձեռնարկել վթարի պատճառների հայտնաբերման ուղղությամբ:

Վթարի հետեւանքների վերացման կառավարական հանձնաժողովի նախագահ, պետքարտուղար Վ. Չիտեչյանի մարտի 9-ի հայտարարության համաձայն, զոհերի թիվը հասնում էր 21-ի, վիրավորներինը՝ 48-ի: Ինչպես մեզ հայտնեց պետնախարարի աշխատակազմի պատասխանատու աշխատակիցներից մեկը, այժմ հանձնաժողովը շարունակում է աշխատանքը, եւ վթարի պատճառների մասին խոսելը դեռ վաղ է:

Կիսլովոդսկում հայ տուն

Մարտի 9-ին Կիսլովոդսկում տեղի ունեցավ անսովոր եւ ուրախալի իրադարձություն: Հայ Առաքելական եկեղեցու ներկայացուցիչ տեր Եզնիկ քահանան օծեց այն վայրը, որտեղ պետք է կառուցվեն տաճար եւ հայկական մշակույթի կենտրոն: Նախաձեռնողը «Կռունկ» ազգային միությունն է:

Իր ելույթում Կիսլովոդսկի քաղաքագլուխ Տովկանը նշեց, որ շատ կարեւոր է բարեկամությունը պահպանել քաղաքի տարբեր ազգությունների բնակիչների միջեւ: ■

Ցավակցություն

Միհրանի, Զեփյուռ եւ Ժիրինա Տերտերյանները, Հովհաննես, Փառեն, Անահիտ Առաքելյանները իրենց խորազգաց ցավակցություններն են հայտնում Անուշավան Ժիրայրի Վեմյանի վաղաժամ մահվան կապակցությամբ:

Լուրեր Չրաֆ

Մենք այլեւս այն չենք

Ռուսաստանի արտգործնախարարությունում հստակ է այն դիրքորոշումը, ըստ որի «Իրաքը անվերապահ պետք է կատարի ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի ընդունած որոշումները», սակայն ցանկալի չէ Պարսից ծոցի շրջանում ռազմական գործողությունների վերսկսումը: Ինչպես հայտնեց Մերձավոր Արեւելքի եւ Հյուսիսային Աֆրիկայի երկրների վարչության պետի առաջին տեղակալ Անատոլի Ֆիլեւը, ռուսական կողմը մշտապես Իրաքին տեղյակ է պահում իր դիրքորոշման մասին եւ համոզում է նրան համաշխարհային հանրության որոշումների կատարման անհրաժեշտության մեջ:

Ռուս դիվանագետի կարծիքով, այս հարցում վճռական կլինի մոտ ժամանակներս իր աշխատանքները սկսող Անվտանգության խորհրդի նստաշրջանը, որտեղ սպասվում է Իրաքի փոխվարչապետ Թարիք Ազիզի ելույթը: Նա նշեց, որ Ռուսաստանը խստորեն հետեւում է Իրաքի նկատմամբ մտցված տնտեսական սանկցիաներին:

Դիվանագետը ավելացրեց, որ «մենք Իրաքի հետ միջուկային զենք ստեղծելու գործում չենք համագործակցել»: Համատեղ աշխատանքներ են կատարվել սոսկ միջուկային խաղաղ հետազոտությունների բնագավառում, այնպես որ, «Արեւմուտքի երկրների կողմից մեր նկատմամբ որեւէ պահանջ չի կարող ներկայացվել»:

Նա հերքեց նաեւ միջուկային հետազոտությունների բնագավառի ռուս մասնագետների Իրաք տեղափոխվելու մասին լուրերը: ■

Գերիները կազատվեն

Աֆղան մոջահեդների մոտ գերի ընկած նախկին խորհրդային զինծառայողների հետագա ճակատագիրը կախված է այն բանից, թե կհաջողվի՞ լեզու գտնել դաշտային հրամանատարների հետ: Ռուսաստանի արտգործնախարարությունը այս հարցով կապ է պահպանում թե մոջահեդների, թե Աֆղանստանի ղեկավարության, թե այն երկրների հետ, որոնք այս կամ այն կերպ ներքաշված են եղել աֆղանական կոնֆլիկտի մեջ (ԱՄՆ, Պակիստան, Սաուդյան Արաբիա):

Սակայն հիմնական ծանրությունը պետք է զգել ոչ թե Փեշավարի ընդդիմության ղեկավարների, հայտնել է Ռուսաստանի արտգործնախարարության մի դիվանագետ, այլ՝ դաշտային հրամանատարների հետ բանակցությունների վրա: Նրանցից մեկը Աֆղանստանի Իսլամական միության առաջնորդ Ահմադ Շահ Մասուդն է, որը հասկացրեց, թե ռազմագերիներին կարող է ազատել առանց Փեշավարի կողմից ցուցմունքների: ■

140 ռուբ.՝ 1 դոլարի դիմաց

Մոսկվայի միջբանկային արժութային բորսայի մարտի 10-ին տեղի ունեցած սակարկության ժամանակ ԱՄՆ-ի դոլարի կուրսը կազմեց 140 ռուբլի 1 դոլարի դիմաց (մարտի 3-ի սակարկությունում՝ 140,1 ռուբլի: Ինչպես հաղորդեց բորսայի լրատվության ծառայությունը, սկզբնական պահանջարկը եղել է 20,41 միլիոն դոլար, իսկ առաջարկը՝ 20,72 միլիոն դոլար, որը եւ ամբողջովին վաճառվել է:

Բորսայի տնօրենի տեղակալի կարծիքով, անցած սակարկությունների արդյունքները հույս են ներշնչում, որ կուրսի կայունացումը 139-140 ռուբլի 1 դոլ. մակարդակի վրա կտեւի դեռ որոշ ժամանակ: Դրա հետ մեկտեղ, նա նշեց, որ արժույթի ավելացող պահանջարկը մոտ ժամանակներս կարող է հանգեցնել ռուբլու կուրսի էական նվազմանը: ■

Լուրերը Interfax-ի, «Սնարք»-ի եւ մեր սեփ. թղթակիցների

Azg semi-weekly, 47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 375010
Խմբագիր՝ Յ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Editor H. AVEDIKIAN
Macintosh համակարգչային շարուածը Ռ.Ա.Կ. մամլոյ եւ տեղեկատուութեան կենտրոնի
ՀՀ Նախարարների խորհրդին առընթեր «Պարբերական» հրատ. տպարան, Արշակունեաց 2

digitised by A.R.A.R.@